

Hayalet Gemi

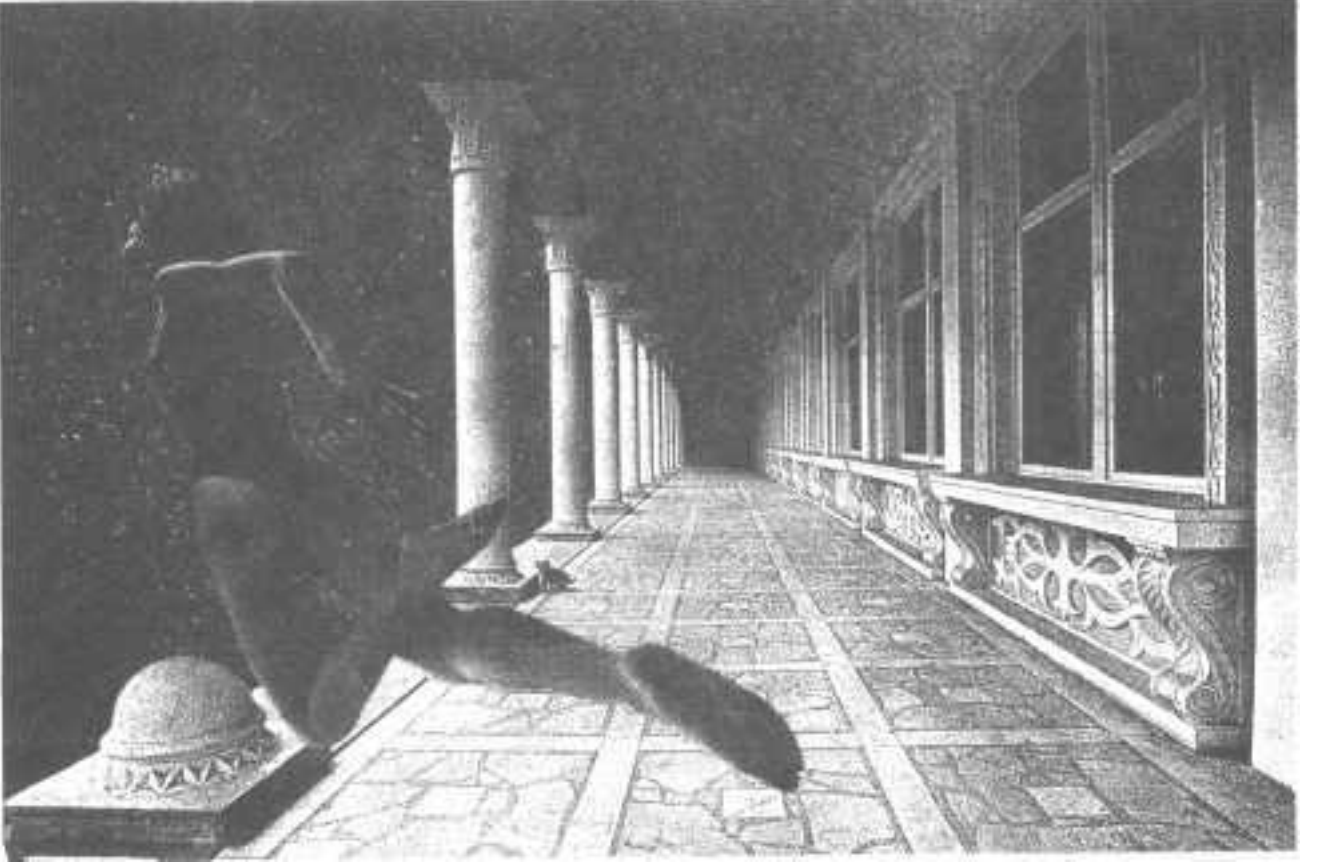
60.000 TL Sayı: 22 1995

*Başka bir dünya olduğuna yemin edebileceğiniz o
açık denizlerin gecesinden çıkıp gelen hayalet
geminin sisli şehir caddelerinde,
köy mezarlıklarının tarlalarla kesiştiği boşluklarda,
çocuk parklarında ve kurgusu boşalmış
luna-parklarda, sandalyeleri ters çevrilmiş
meyhanelerde, okuyucuları çoktan yokolmuş
kütüphanelerin ıssız koridorlarında gezindiğini
mutlaka birileri fısıldamıştır kulağınıza. Hatta
geceleyin birdenbire havlayan köpeklerin neden
ürktüklerini o zaman hissetmişsinizdir.
Ya da tüm bunlar uyku ile uyanıklık arasında
yaşanan türden bir hayal...*

seyir defteri

*O açmaktan korktuğumuz kırkinci kapı
ayna mıdır?*

*O açmaktan korktuğumuz aynanın önündeki
kendi gözlerimiz midir?*

*Arkasında sandığımız sır, kendi içimizdeki uçurumun en dibinde
çırpınan bir ruh değil midir?*

O halde 'öteki'ni yok etmeye neden uğraşıyoruz?

çindekiiler

4

uzak ufuklar
O DÜNYANIN TERSİNDEN GELİR
ayşe çiracıoğlu

5

deja vu
SIRMA KELEPÇE
ahmet ortaçdağ

6

med-cezir
MİDAS'IN KULAKLARI
pınar türen

10

aytutulması
YAŞAMIN SIRRI
yelda karataş

11

uçan hollandalı
DÜZELTİLEN YÜZLERİN ESRARI
murat gülsoy

17

kutupyıldızı
SEHPA
halil ibrahim özcan

18

düşdeğirmeni
GÜNLÜK SIRLAR
barış atlay

19

yalnızlığın oyuncakları
SAHTE DÜNYALAR
nejat aksoy

21

çıkamaz sokak
ELİF
meral miniç

22

sisdüşleri
EŞYANIN SIRLARI ÜZERİNE ÇAĞRIŞIMLAR
esin esen

24

denizkızlarının şarkısı

O

ve

İÇİNDEN BİR DİLEK TUT

halide velioğlu

26

üstü çizilmiş kişiler

AYNA AYNA SÖYLE NE OLDU BANA

nazlı ökten

30

başka bir dünya

YENİ YIL

mehmet açar

33

gizli hazine

YALANCI AKREP

ve

SIRRA KADEM HAYVANLAR

ergun kocabyık

37

kara göründü!

İKTİDARDA KALMANIN KÜÇÜK SIRLARI

georges balandier

39

yanlış pusula

BENMERKEZCİLİK

elvan göksel

41

deligömleği

SİYASAL OLARAK 'DOĞRU' MASALLAR

james finn garner

43

puslu manzaralar

LAM VAV NUN

murat gülsoy

46

sirenelerin kâbusu

DAHA YAŞANACAK NE KADAR ZAMAN VAR

ayşe düzkan

O DÜNYANIN TERSİNDEN GELİR

ayşe çiracıoğlu

*Mutlak teslimiyetiyle o yaşamın engin
hüznünün kabını kurutmuştur. S.
Kierkegaard*

ÖLÜM-UYKU SEKS-YAŞAM

Bir gece uyumaktayken, uykuda olduğumu anladım. Bu garip gerçeklik duygusu sadece o an içinde bana kendisini taktim etti. Çabuk davranmış da değildim. Herhangi bir uçuruma yuvarlanma hissi hiç yoktu. Uykuda olduğumun bilincini rüya da karşılamıyordu. Yani rüyadan herhangi bir biçimde atlayış da olmamıştı. Uyku yoktu, silinmişti o an içinde. Uyuma durumunun yerini sakın bir karanlık almıştı. Bir an sonra ise uykunun sakinliği dokunduğu yerde yaysı durum gerçekleşti. Sanki uyku 'o anda' yada o andan sonraki geçiş anında doğurulmuştu. İtip çekişme yoktu. Aralarında sadece bir dokunuş vardı.

İstenildiğinde ele geçirebilecek yaşamsal bir hal diyelim buna.

Yaşamsal olması anlaşılacağı gibi nefes alışımından kaynaklanıyordu. Nefes üstüne düşünmeye hiç gitmeyeceğim. Canlılık durumu bu apaçık. Canın yaşamı, evren diye adlandırılanın yaşamı. Yapışıklık, seksdeki gibi, canın bizim bildiğimiz kolay başlangıcı... Bütün yeryüzü için, yeryüzü ilişkileri için yapışıklığın kısa süre içinde yaşanması, orgazm ve orgazmın evrensel yaşamın kısacık özeti oluvermesi gibi. Haz

oradan geliyor olmalı. Tüm evrenin yaşamsal sırrı ve gücü, birkaç dakikaya sığıdığı için mi ölüm yaşamın sahnesine (bunun için mi?) bu derece tersten giriyor. Kaos aynı zamanda bütünü de içeriyor. Belki onun için zaman da öyle istenildiği yere kolayca sıvanmıyor. Ancak raslantılar, bu türevin bileşkeleri için anlaşılır olanı 'ortaya doğru' yaklaşıyor. "HERŞEY ORTAYA MI? ZORLAMI?"

Sırların üstüne gidilir mi? diye sormak öylesine zorlaşıyor ki bu durumda. Geçişle ilerlemenin ölümle bağlantısı çabuk kurulmuyor, kolay da çözülmüyor. Çocukluğumda beni zora sokan bir durumu hatırladım hemen. Kendi kendime içinde bulunduğum anları dondurup dana sonraki ay ve yıllarda hatırlama biriktirmeleri yapmıştım. Yorucu ve sıkıntılı bu duruma kendimi hangi akla hizmetten soktuğumu geçen zamanla kavradım tabii. Artık öyle geliyor ki nihayetlerin hepsi tıpkı bir yazının satırbaşı gibi sonsuzla bitişik. Onun için zaman yitirmek yaşamın zehiri gibi dikiliyor karşımıza.

Aşk akla, akıl aşka engel olmamalı sırla yürümek için.

SIRMA KELEPÇE

ahmet ortaçağ

Bugün de varoluşçuluğun içinde doğup büyüdüğü modernizmi tıkanma noktasına getiren kapitalist ekonomik düzen kişiyi kendini sorgulamaktan uzaklaştırıyor, postmodernist kılıfa bürünerek bireyi kendi hızına uydurmaya çalışıyor.

İnsan ruhunu korkuyla sarsan, içinde yarattığı duvarları ise sarsılmaz kılan sırlar, bize sunulmuş, sınırları çizilmiş yaşam krokisinin kağıda dökülmemiş dehlizleridir. Paylaşım istenmeyen, sesinden korkulan iç dünyaların kesişme noktaları aslında. Duvarların arkasında gizleyip nefret ederken belki sonuna kadar tadına varılan, ama insanı başkasıyla yüzyüze getirmesinden korkulan tabular en sadık bekçileri olarak tutmuştur sırları. Tabu: Kutsal olanı kırma korkusu. Toplum bilincinin gölgesinde yaşayıp yalnızca yaşam derdine düşmüş insanın güvenliğini sarsacak, varlığın sağ kalma mücadelesini desteklemeyen her şeyin ayıklanarak bastırılması. Oyuncu olmadığı sürece sahnede kurulu büyüye dokunma gücü olamaz seyircinin.

İşte her türlü ahlak ve erdem simgesini yüklenip, kutsal görev annelik ile anlamını bulmuş tabu-kadın rasyonel düşüncenin yorumu ile hizmetinizde. Böylece insanlık tarihinin en büyük sırrı kadın, kendi içinde kilitlenip kalanlardan habersiz yürüdüğü yola ayak uydurmaya çalışıyor. Erkeğin peşinde, onun adımlarını izlemeye çalışıyor, hatta erkek adımlarını kusursuz denebilecek şekilde atabiliyor ancak kendi kadın adımlarını atma düşüncesini oluşturamıyor. Her ne kadar beyin yapısı fiziksel olarak erkekten farklı olsa da, yüklemde ve kodlamada sunulmuş erkek ürünü verilerden kaçamıyor, benliğini ona teslim ediyor. Varlığı varlığına armağan olsun!

Bu sırrı çözmeye savaşına giren batılı feministler için en büyük sorun budur: Soyutlanması, nütürlenebilmesi gereken upuzun bir erkek erkil geçmiş, 'erkek egemen'in nerde ise genlere kadar işlemiş hükmü. Seks, doğa, cins tutsağı kadın, kültür, sosyal, insan timsali erkeğe karşı donanımsız, silahsız. Bu yüzden birçok feminist kadın yazar kendi kişisel tarihlerine dönerek, içindekileri gün ışığına çıkartıyor. Yaşanmışlıklarını ve deneyimlerini yazın diline döküyor, böylelikle

varoluşunun dökümünü yaratarak 'rasyonel'e alternatif düşünce bütünlüğünü yakalamaya çalışıyor. Kendi anlatım yolunu izleyerek kendi özünü ifade edebilecek bir dile varmak.

Bu tutumlarıyla varoluşçuluğu birkez daha sahipleniyor feministler, bilinç altı ve üstü bastırılmış ne varsa çevre ile ilişkide onu yakalayarak, yapmış oldukları seçimlerde kendilerini arayarak, varoluş amaçlarını kendileri yaratarak, oluşturdukları değerlerin ışığında varolmayı seçerek.

Ama ideal olan hiçbir zaman kolay olmuyor. 'Ben'in izinde içe yapılan yolculuklar yine sırların ağına takılıp dış dünyadaki 'gerçek an'ı yakalayamadan dağılıyor. Bu 'an' kopukluğu 'ben'i yabancılaştırıyor kendine, kaybettiriyor, sadece gerçek (mis gibi değil) yaşanılırken anlamı bulabilecek 'ben' bulanıklaşıyor. Birey heyecan alamıyor hayattan çünkü öngürülen şemaya sığmaya çalışırken tüketiyor.

Bugün de varoluşçuluğun içinde doğup büyüdüğü modernizmi tıkanma noktasına getiren kapitalist ekonomik düzen kişiyi kendini sorgulamaktan uzaklaştırıyor, postmodernist kılıfa bürünerek bireyi kendi hızına uydurmaya çalışıyor. Böylece insanın yaratıp tutsağı olduğu büyü çağdan çağa içerik değiştirerek sürüyor ve 'kutsal' olan yeni bir kimlikle dikiliyor karşısına.

Şimdi kapitalist ahlak ketliyor 'ben'i oluşturduğu tabularla, elini kolunu bağlıyor.

Ve 'ben' sırlara bulanmış 'miş' gibi yaşamaya devam ediyor.

MIDAS'INKULAKLARI

pınar türen

*Kendisini tanımayan daha da kötüsü kendisine bile yalan söylemekten kurtulamayan
zavallı "küçük adam"a
ne tarih, ne sosyoloji ne de psikoloji yardım edebilir.*

Gelin

bir pazarlık yapalım sizinle ey insanlar!

Bana kötü

bana terkettiğiniz düşünceleri verin

o vazgeçtiğiniz günler, eski yanlışlarınız

ah, ne aptalmışım dediğiniz zamanlar

onları verin, yakınlalarınızı

artık gülmeye değer bulmadığınız şakalar

ben aştım onları dediğiniz ne varsa

bunda üzülecek ne var dediğiniz neyse onlar

boşa çıkmış çabalar, bozuk niyetleriniz

içinizde kırık dökük, yoksul, yabansı

verin bana

verin taammüden işlediğiniz suçları da.

Bedelinde biliyorum size çek

yakışık almaz

bunca kaybolmuş talan

parayla ölçülür mü ya?

İSMET ÖZEL

CELLADIMA GÜLÜMSERKEN

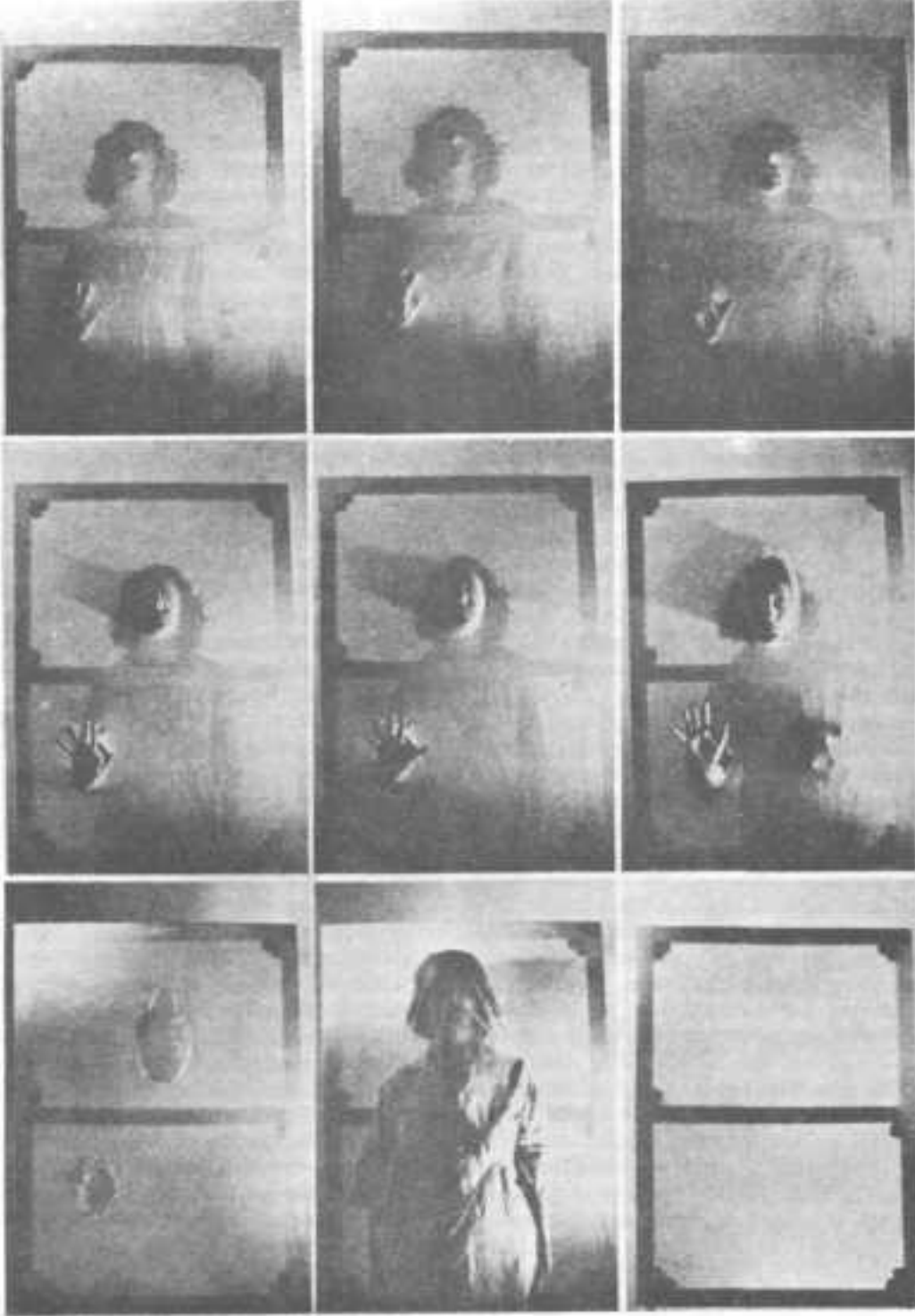
Koltuğa oturduğunda sıkıntılıydı. Ne diye gelmişti ki buraya. Sanki sıkıntısı daha da artmıştı. Karşısındaki kişi ikna edici olmaya ayarlanmış ses tonu, her hali-tavrına yansıyan "iyi eğitimden geçmiştir" damgası, rafine edilmiş kelimeleri usta bir hattat edasıyla süsleyerek kurduğu cümleleriyle, insan ruhunu rahatlatan türden renklerin bolca ama gayet uyumlu kullanıldığı odasında suratına yapıştırdığı mesafesi ayarlanmış gülümseyişiyle ne kadar da yapmacık duruyordu. Bir an içinin daraldığını hissetti. Ve herşeyi bırakıp o odadan çıkıp şehrin en uç noktasına kaçmayı şiddetle istedi. Sonra düşündü. Zaten hayatı hep kaçmaktan ibaret değil miydi? Şimdi karşısında gerçek bir insan vardı. Etten, kemikten, kanlı-canlı, konuşabilen, düşünebilen, karşılık verebilen bir insan. Ve hayatında belki de ilk defa kaçmamayı seçti...

Psikologlara sadece şizofrenler, manik-depresivler

veya paranoyaklar yani süregiden kuralları belli topluma ileri derecede uyum sağlayamayan insanlar gitmez. Normal yaşamını az çok idare ettiren ama her tarafı patlak veren toplumsal yaşantılarını yama yaparak devam ettirmeye çalışan insanlar içlerinde sakladıkları, kimi zaman bilinçli olarak mücadelesini verdikleri kimi zaman ise büyük gayretlerle bilinç altına atmaya başardıkları kişisel sırlarıyla başedemeyince ortaya çıkan sorunlarına çare bulabilmek yani yamaları tekrar yalamamak veya topluma tekrar adapte olabilmek için psikologa başvurabilirler. Birbirinden kesin çizgilerle ayrılan 2 veya daha çok değişik kişilikleri yoktur, insanlarla ilişki kurabilir ve bunları devam ettirebilirler, kriz geçirip kendilerine veya etraflarına fiziksel zarar vermezler vs.vs. Ancak sıkıntıları hayatlarını etkiler, zaten dar olan kişisel yaşam alanlarını daha da daraltır, insanı sıkıştırır, toplumda soluk almasını zorlaştırır. Belki de bu kadar kişisel yani özel olduğu içindir ki insanların hayatlarını zorlaştıran sırlarını hiç tanımadıkları birisine, psikologa anlatma eylemleri önceki yüzyıllara göre modern, sonrakilere göre ise ne olduğu henüz adlandırılmamış 20. yüzyıl insanına nasip olabilmiş.

Çoğu insanın zannettiğinin tersine psikoloji Freud demek değildir. Ebbinghaus'un dediği gibi "Psikolojinin çok uzun bir geçmişi ancak kısa bir tarihi vardır". İlk psikolog olarak da adlandırılan Aristo'nun "biçim ve öz"ü yani ruh ve maddeyi ayırmasından sonra, nice düşünür ve bilimadamı ruhun gerçeğinin peşine düşmüş. Freud ise kişilik ve kişilik bozukluklarıyla uğraşır, psikolojiyi üniversite laboratuvarlarından çıkarıp, gündelik hayatın tam ortasına taşımıştı. Çoğu insana Titchener, Wundt, Allport ismi çok şey ifade etmezken Freud ve psikanaliz hakkında doğru veya yanlış mutlaka bilgileri vardır. Kesin olan tek şey varsa o da psikoloji sadece Freud veya psikanaliz değildir. Psikanaliz de insan ruhunu inceleyerek sorunları

Dönüşü olmayan yollargibi içinde her an kaybolmaya hazır olduğumuz hayatlarımızın, gizli kahramanları sırlarımız.

kendi sistemi içinde çözmeye yöneliktir, tıpkı davranışçı, bilişsel veya varoluşçu okul gibi. Ancak hepsinden farkı psikolojiyle akademik ilgisi olmayan insanlar arasında da en yaygın olarak bilinen ekoldür. Bilinçaltı tezi insan düşünce tarihinde bir devrimdir, üçe ayrılan insan bilinci -id-ego-superego ve bunların birbirlerine dokunmasından ortaya çıkacak kişilikler ve onları takip eden sorunlar. Çoğumuz İstenmeyen anılarımızı, çocukken veya yetişkinlikte yaşadığımız ve bizi fazlasıyla sarsan olayları bilinçaltımızda baskı altında tutarak kendimizden ayrı tutmaya çalıştığımızı biliriz. Şimdi tüm teorileri, psikoloji, psikoterapi veya psikanalizle ilgili bildiğimiz herşeyi bir tarafa bırakalım ve sırf kendimizi düşünelim. Tamamiyle bilinçaltında kaybedip sonsuza kadar hafızamızdan atmayı başarmasak (veya yeterince uğraşmasak da) kimi zaman ruhumuzun derinliklerine gömdüğümüz, kimi zaman ise amansızca mücadele vererek içimizde taşıdığımız anılar, düşünceler ve duygularla yaşamlarımızı sürdürdüğümüzü kabul etmeliyiz... Ufak tefek sırlarınız.

Dönüşü olmayan yollar gibi içinde her an kaybolmaya hazır olduğumuz hayatlarımızın, gizli kahramanları sırlarımız.

Birgün bir arkadaşım gittikçe hüzüne ve itiraflara battığını hissetmeye başladığım bir konuşmamızda "sana bir sırrımı" vereceğim dedi "psikologumdan başka hiçkimse bilmiyor, kimselere söyleyemedim. Zaten o'na da hipnozda söylemişim, kalktığımında hüngür hüngür ağlıyordu." O an üzerine binen yükün ağırlığına rağmen nasıl ayakta kalabilmişim bilemiyorum ama o sırada yanıma gelen birisi beni kurtarmıştı. Bu olayı izleyen her an, kafamda sürekli senaryolar kurmaya başladım. Neydi bu sır, bu kadar derin, bu kadar etkili ne olabilirdi. Olabilecek en korkunç ihtimallere karşı kendimi hazırlıyor ve tabi bir yandan da neye nasıl tepki vereceğimi de ince ince hesaplıyordum (Ne de olsa hayat mahalle bakkalının tuttuğu iptidai hesap defteri gibidir). Ve sonunda o an geldi. Müthiş sır bana aktarılmaktaydı. Sustum ve dinledim. Tüm senaryolarımı ve hesaplarımı sessizliğime gömdüm. Sıradan bir aşk bilmeceydi artık yaşanan. Derken kendimi çılgınca nasihat verirken buldum. Kendimden örnekler veriyor, anılar falan anlatıyor, hayat üzerine yerli yersiz söylevler veriyordum. Arkadaşım başını sallıyor, "evet, deneyeceğim" gibisinden karşılıklar veriyordu. Acaba hiçbirini yapmış mıdır? Bilemiyorum, sormadım. Ama niye

yapsınki? Herkesin yaşadığı kendisine. İşte terapistlerin amacı da budur, terapist nasihat asla vermez, önemli olan kişinin ne yapacağına kendisinin karar vermesidir.

İçinizde sakladığınız her şeyi söyleyebilmek, anlatabilmek yani aktarabilmek ilk ve büyük adımdır. Sonrası için de yolu yine kişinin kendisi bulmalıdır. Terapist sadece akışın sürecini etkileyen bir nesnedir. Soru sorarak, olayların üstüne giderek ve psikoterapi sırasında kullanılan diğer teknikler yardımı ile kişinin içgörüsünü kazanmasını sağlamaya çalışır. Yani psikologlar yaygın görüşün aksine çok konuşan, bol nasihat veren değil, çok dinleyen, çok konuşurandır.

İyi bir terapi için en gerekli temel üç öge sıcak bir ilişki (karşımızdaki insana güvenmeliyiz ve samimiyetine inanmalıyız), empati (karşımızdaki insanın şartlarını düşünerek kendinizi onun yerine koyup, olaylara onun gözleriyle bakabilmek), destek (terapist karşısında değil, yanında destek verdiğini göstermelidir ki bunların oluşması uzun bir zaman ve gayret ister. Diyebiliriz ki yabancı birisine iki hikaye anlatacağım diye tüm bu meşakkatli yollardan geçene kadar alırım bir dostumu karşıma ve anlatırım (!) Ama nedense sizi iyi tanıyan, sık sık görüştüğünüz en önemlisi sizin tanıdıklarınızı da tanıyan birisiyle saklambaç oynamadan konuşmak hiç kolay değildir.

Sır vermek de, sır taşımak da zordur. Zavallı berber'in kralın essek kulaklarını gördüğü zaman yaşadığı şaşkınlığı, üstüne üstlük bunu birisine söyleyecek olursa kafasının kopartılacağı öğrendiğinde yaşadığı dehşeti hatırlayın ve bu müthiş sırı illaikide içinden atmak için kuyuya "Midas'ın kulakları essek kulakları" diye haykırışını düşünün. Masalın burasında herkes (anlatan da dinleyen de) rahatlar. Sır paylaşılmıştır. Ama masalın sonunu da göz ardı etmemek gerek...

Bir insanın sırrını taşımak da o sırrı yaşamak kadar zordur. Bu yüzden psikologların belli aralıklarla gittikleri kendi danışman psikologları vardır. Amaçları nasihat almak veya akıl danışmak değil, kendi içlerine aldıkları sırları paylaşabilmektir, "Midas'ın kulakları essek kulakları"...

Kimi sırlar sır olmaktan çıkmış evrensel doğrulardır: insanoğlu doğasında şiddet barındırır, doğa eşitliğe ayarlı değildir, karanlık korkutur..... hayatlarımız kabul etsek de etmesek de içimizde gizlediğimiz bu kırıntılar üzerine kurulmuştur. Bir

de herkesin kendi sırları vardır. Kimi sır bile olmaktan çıkacak derecede unutulmuş -bastırılmıştır. Psikolojik filmlerde film boyu cinsel sorunlarını izlediğimiz kadının acı sırrını filmin sonunda öğrenirsiniz ki bu muhtemelen çocukluğunda yaşadığı cinsel tacizdir. Bu anı öyle bir bastırılır ki kişi için sır olmaktan çıkıp hayatında tamamıyla unutulmuş karanlık bir nokta olur. Tüm sırlar böylesine acı verici değildir. Hatırlayıp, görmemezlikten geldiğimiz ne çok sırrımız vardır. Ya küçük oyunlarımız: sevip de sevmiyorum demek, istemek ama yapamamak, bilmek ama söyleyememek, hep -miş gibi yapmak. Tüm bu ufak sırlarımız değil midir bir taraftan yok saymaya çalışırken, bir taraftan da davranış biçimlerimizi ve hayatlarımızı etkileyen? Kendi kendisiyle bile barışık olamayan insanoğlundan barış içinde yaşamasını dilemek ne büyük saflık değil mi?

Kendisini tanımayan daha da kötüsü kendisine bile yalan söylemekten kurtulamayan zavallı "küçük adam"a ne tarih, ne sosyoloji ne de psikoloji yardım edebilir.

Küçük adamın küçük hesaplarına en iyi örnek Freud'un kendi rüyasını yorumlarken kendi hakkında kendisinin bile itiraf edemediği düşüncelerini ortaya çıkarmasıdır.

Profesör unvanı almayı bekleyen Freud arkadaşı R.'ye rastlar. O'da bu unvanı beklemekte hatta sürekli bakanlığa giderek uğraşmaktadır. Ancak bir türlü prof. olamamaktadır ve bunun nedenini "dinsel sorunlara" bağlar. Elbette aynı sorun Freud için de geçerlidir. Nitekim o'da aynı nedenle kendisini fazla umutlandırmamaktadır. Aynı gece bir rüya görür: Dostu olan R amcasıdır ve Freud ona karşı büyük bir yakınlık ve sevgi duymaktadır. R'nin yüzünü biraz değişmiş bir biçimiyle önünde görür, sanki aşağıya doğru çekilip, uzatılmış gibi. Bu uzun yüzü çevreleyen san sakal ise iyice belirgin. Önce Freud, ona çok saçma gelen bu rüyayı geçiştirir ancak hastalarına yaptığını hatırlar: eğer kişi "saçma" veya "önemli değil" diyorsa bu rüyada rahatsızlık veren gerçeklerin gizlendiğini işaret eder. Freud de yaptığı uzun tahliller sonunda rüyasındaki sırrı çözer. Dostu R.'yi fazla akıllı olmayan amcasına benzetmiştir. Ancak fizik olarak bir başka arkadaşına benzetmiştir. Bu yine çok değer verdiği arkadaşı N.'dir. Amcası işlediği bir suçtan hüküm giymiştir. Arkadaşı N. de bir suçla yargılanmış ancak Freud'ün de canı gönülden inandığı gibi sonuçta suçsuz bulunmuştur. Profesör unvanı kendisi için

önemlidir ama dini engeldir. Aynı dinden olan R.'yi fazla akıllı olmadığı için yine arkadaşı N.'yi ise suçlu olarak kabul eder (ki bilinçli olarak düşünceleri böyle değildir). Böylece profesör olamamalarını dinlerinden ayrı bir sebebe bağlayarak umudunu sürdürmeyi başarır. Bu arada rüyada az akıllı amcaya benzetilen R'ye duyduğu aşırı sevgi de bu ithamlarının onda yarattığı suçluluk duygusunu örtmeye çalışmaktan başka birşey değildir...

*ola ki
şeytana satacak kadar bile bende ondan yok.
Telaş içinde kendime bir devlet sırrı
beğeniyorum
çünkü bu, ruhum olmasa da saklanacak bir
şeydir
devlet sırrıyla birlikte insanın
sinematografik bir bayatı olabilir
o kibar çevrelerden batakhanelere
yolculuklar, lokantalar, kır gezmeleri
ve sonunda estetik bir
idam belki....
İSMET ÖZEL
CELLADIMA GÜLÜMSERKEN*

Sırlarımız bizi rahatsız ediyor, kimi zaman endişelendiriyor, kimi zaman tüm hayatımızı etkileyebiliyor, ya da illüzyondan bir hayat sunuyor bizlere. Ama herşeye rağmen mezara kadar taşınacak bir sırrı barındırmak ta mistik bir tad vermiyor değil...

*'şehir'
limanında
buluşalım...*

YAŞAMIN SIRRI

yelda karataş

"Bir umut ancak bir başka umutla yok edilebilir"
İsmo

*Her dönemeçte bir kez daha bulduğum,
İsmo ve Ayla'ya*

Yasemen kokusuyla şarabı birlikte tattınız mı?
Kanın tadıyla, beyazın görkemini..

İkinci dünya savaşının kan gölüne çevirdiği bir dünyada, umutsuzluğun, ihanetin ve yoksulluğun tam ortasında, sıradan bir çağrı:

"Yeşil bir taş buldum hemen gel"

Kazancakis'e çağrı bu... Ancak Zorba'dan gelebilecek...

Şaşırtıcı, öfkelenendirici inanılmaz bir çılgılık... Yeşil taşın peşinde koşmanın sırrı... vahşetin içinde, sıradan bir yeşil taşın...

Yasemenler neden kokar?

Hayatın anlık sarkaçları tam yüreğimize dokunduğunda, hiç konuşmadan uzun uzun bir dosta dokunmak, sadece dokunmak..

Şarap neden kırmızıdır?

Sevmenin orta yerinde bir başka sarkaç bölüyor uykumu...

Onbeş yaşında bir Kürt kızının, bir türkü sevdi diye kurşuna dizilen bedenini görüyorum.

Kurşunların çoğu, yüreği yerine, cinsel organına isabet ettirilmiş..

Onun utançla titreyen bedenine ölüm bir armağan olmuştur artık...

Tetiği çeken ellerin sırrını bulmak istiyorum..

Hangi renkteyim bilmiyorum.. Kendimi bu dünyada yitirip binlerce yıllık taş sütunların ortasında arıyorum..

Efes Harabesi'nde kitaplığın karşısında, kaç bin yıllık ayak izlerine bakıp korkuyorum... Ben burada bir yabancıyım...

Verilecek hesabım bile yok..

Belki de yanımdaki genç bedene daha yabancıyım...

"Çok lezzetli" bir kadınsın diyor.

Şarapla, yasemen kokusu dünyası sarıyor...

Ve dostumun kara çamuru iştahla karan yaratıcı elleri...

Sevecen dokunuşların altında, yaşamın bedeni şekil buluyor.

Kürt kızının meme başları görünüyor, dimdik bir çağrı gibi dünyaya...

Bir yasemen düşüyor şaraba, eğilip kokluyorum.. Çiçek de kendini esirgemeyi bilmiyor..

Umudun yorgun kapısından bir daha geçiyorum Güneşten bir cavlının altında

Işık oluyorum...

DÜZELTİLEN YÜZLERİN ESRARI

murat gülsoy

Şehir kendine kapanmış, şehir bilinmez ve anlaşılmaz bir çehreyle suskun öylece duruyordu. Soğuk ve kirli bulutların yaladığı binalar öylesine umursamaz ve ilgisizdi ki ayaklarına kapanıp ağlasam, o çınarlı ve kubbeli ve minareli elleriyle başımı bir an olsun okşamayacağından emindim. Kötü bir sabahtı. Yabancı ve düşmandı şehir. Araştırmam tam bir çıkmaza girmişti, kürsüdeki hocayla gereksiz yere kavga etmişim, arabamı çarpmışım ve sevgilim terketmişti. Aslında hepsinin aynı günde olmadığını farkındaydım fakat hepsi de aynı anda omuzlarıma yükleniyordu. Altı yıl az bir süre değildi gerçi. Gitmişti ve aradan geçen zaman böyle ifade edildiğinde artık üzülecek bir şey kalmadığı hissine kapılıyordu insan fakat kafanın içindeki o anlaşılması mümkün olmayan dünyada saatler kuşkusuz bizim sıradan dünyamızın akrep ve yelkovanlarından farklı çalışıyordu.

O sabah, gittiği sabah yani bu sabah, ya da altı yıl önceki sabah, gitme diyememişim. Deseydim farkeder miydi? Zaten dediğine bakılırsa o 'aşık olduğu genç adam' uzun süreden beri ben değilmişim. Ben ben olmaktan çıkmışım meğer ve farkına varmamışım. Oysa ben ne kadar kırılığandım o sabah. Hastaneye gitmek şöyle dursun uzak deniz fenerlerinde bekçilik yapmak üzere bavulumu topladığımı hayal ediyordum. Sinematografik acılar düşlüyordum. Başkalarının hayallerine ve rüyalarına kapılıp gitmek için kitaplara koşuyordum, metinlerin üzerinden kayıp geçiyor, büyük hayalleri olan insanların gözlerine yalvararak bakıyordum. Hava ne kadar kirli değil mi diyordum benim bile tanıyamadığım nezleli bir sesle. Oysa gözlerim yalvarıyordu, biliyorum, lütfen biraz daha anlatır mısınız? biraz daha hayal lütfen... bir anlam... bir şey... size bir şiir okusam... bir çay içsek...

... Bir bütün de olsa, yüz parçalarını ayırır. Dünya edebiyatı alna, kaşa kirpiğe, göze, buruna ya da çeneye, gamzeye ve bene, kulağa, dudağa düzölmüş övgü ve yergilerle hıncanınç doludur. Oysa pek az ressam ayrıntıyı büyölmüş, organı büyüteç altına çekmiştir. Giacometti'nin dev bir burunla dengelediği büst, bir Cyrano çeşitlemesi olmanın ötesinde, yüzü kılan organlardan bir tekine ağırlık koyar. [...] Yüzümüzün parçalarını, çoğu zaman, ağrıdıktan için fankederiz.

*enis battır,
yüzyüze VII,
başkalaşım*

İki yıldır estetik ameliyat olmuş hastalar üzerinde çalışıyordum. Çalışmalara başladığımda kafamda belirgin bir fikir vardı desem yalan olur. Sorun şuydu: plastik cerrahi bir operasyon geçirdikten sonra hastaların ruhsal profilindeki değişmeler. Esin perisinin nereden bulduğunu anlamadığım bu araştırmanın konusu uykuyla uyanıklık arası -o meşhur anda- aniden parlayıvermişti.

Hastaları kabaca ikiye ayırmıştım: Birinci grup hastalar bir kaza ya da hastalık sonucunda plastik cerrahi yöntemlerle eski sağlıklarına ve görünüşlerine kavuşturulmuş olanlardı. İkinci grup ise aslında hasta olmayıp tamamen estetik nedenlerle plastik cerrahiye başvuranlardı.

Araştırmanın ilk yılı hayli hareketli geçti diyebilirim. Yüzlerce hasta kaydının taranması, adreslerin bulunup hastalara ulaşılması

uçan hollandalı-

... ne çok insan yüzü varmış da hiç farkına varamamışım. Bir sürü insan varfakat yüz ondan da fazla, çünkü her insanın yüzü birkaç tane. Aynı yüzü yıllaryılı taşıyanlar var; tabii eskir bu yüz, kirlenir, kıvrımlarından aşınır, yolculukta giyilen eldivenler gibi bollaşır. Tutumlu basit kimselerdir bu gibiler; yüzlerini değiştirmez, temizlemeye bile vermezler. Nesi varmış derler ve kim onlara bunun aksini kanutlayabilir? Şimdi madem birçok yüzleri var, ötekileri ne yaparlar sorusu gelir akla. Saklarlar. Çocuktan kullansın. Ama bu yüzleri, köpeklerinin de takımp sokağa çıktuktan olur. Neden olmasın? Yüz yüzdür. Başkaları, yüzlerini korkunç bir çabuklukla takar takar, eskitirler. Yüzler önce hiç bitmez gibi gelir onlara; fakat kırklarına daba yeni basmışlardır ki: sonuncu yüzdür kullandıktan. Ama bir gün gelir başlar trajedi: Yüzlerini sakınmaya, idareli kullanmaya alışmamışlardır; Sonuncu suratlarını bir haftada eskitip delik deşik ederler, birçok yerleri kağıt gibi incelik, giderek astar gözükür; yüz olmaktan çıkar yüz, ve bununla dolasurlar.

***rainer maria rilke,
malte laurids brigge'nin notları***

testler verilmesi, mülakatlar yapılması, herşey yolunda gitmişti. Bir yılın sonunda elimde binlerce veriyle bilgisayarın karşısında, çılgınlar gibi geceleri sabahlara bağlamaya başlamıştım. Üstelik tatlı bir yorgunlukla bastırın düşlerin üzerine doğan sabahlara.

Sonuçların anlamlılık ve önemlilik testlerinin geldiği şu günlerde ise herşey birden tersine dönmeye başladı. Beklenmedik ve saçmasapan sonuçlardan bulanana zihnime bir mola vermem gerekiyordu. İşler yolunda gittiği sürece son derece nazik ve mesafeli olan fakat istediklerim gerçekleşmediğinde hırçınlaşan bir karaktere sahip olduğum için bölümde de gerginlik yaratmaya, kendimi ve çevremi hırpalamaya başlamıştım.

Sonuçlan, istatistikleri, makaleleri, yorumları ve rakamları bir tarafa atıp uzaklara, okyanuslara kaçmak istiyordum. Deniz fenerleri, rom ve gecenin içinde sahipsiz ve kırgın gemici şarkıları çekiyordu beni. Bu şehirden kaçmalıydım. Ve kaçışımın sinematografik bir kurgusu olmalıydı. Ardımdan gelmesine izin vermemeliydim. Herşeyi baştan almalıydım. Filmimden, romanımdan çıkıp gitmeliydim. Başka filmlere, başka romanlara... Ve benim bütün hayatımı değiştirecek bir roman henüz yazılmamıştı. Ben her gün bir sürü kitap okuyor fakat hayatımda en ufak bir değişiklik olmaksızın yaşayıp gidiyordum. Otuz yaş bunalımı da denilen bu ruhsal çöküntünün biraz akıllıca bir taktikle sanata ve bilime yönlendirildiğinde verimli işler çıkabileceğini de tahmin ediyordum. Peki neden hâlâ o altı yıl önce kaybedilmiş hikayenin içine yuvarlanıyordum? Neden bilgisayarımın mavi ışığında aydınlanan kasvetli evimin bir köşesine büzülmüş alkol bulutlarının altında olmayacak yeminler ediyordum? Hayal kuracak yaşı çoktan geçmemiş miydim? Masanın üzerinde neden sayılar ve makaleler yerine onun fotoğrafları vardı? Hep aynı eski korkular, değil mi? Bir akvaryumda yüzen iki yitik ruh düşleri, değil mi? Aslında mumyalanmış bir aşktı bu.

Fotoğrafları yetmemeye başlamıştı. Resmini yapmak geçti içimden. Bazen çok sevilen bir kitabı ya da şiiri yeniden kopya etme isteği duyar ya insan, işte öyle bir duygu. Hemen resim malzemelerini yıllar önce gömdüğüm çekmecedan çıkarıp çalışmaya başladım. Bir sürü deneme yaptım. Sabaha kadar. Gittikçe bozulan çizgilerimin onun yüzündeki anlamı yakalayamadığını biliyordum. Anna Magnani'nin yüzündeki anlamı arıyordum belki, hani o 'pek az insan yüzüne sığabilecek yoğunlukta bir anlam uğultusu' dedikleri türden...

Sabah koltukta uyandığımda, o gün yeni yepyeni birşeyler olacağını hissediyordum. Gece geçirdiğim hezeyanın başarısız ürünlerini toplamaya başladım. Bu tür ürünler insanın başına nasıl da bela olur, atsan atılmaz, saklarsan, anlamsızca, yıllarca bir çekmecedeki tozlanır diye düşünürken birden çizimlere takıldı gözüm. Yani bir başka türlü bakmaya başladım. Geceleyin bilinçsizce yaptığım çizimlerin onun yüzünde olmasını istediğim, düşlediğim anlamın arayışı olduğunu biliyordum. Fakat bunu yapma yöntemim tuhaftı. Kimi çizimlerde gözleri orjinalinden bir parça daha büyük çizmiştim, kimi çizimlerde çeneyi biraz

uçan hollandalı-

*Anna Magnani'nin yzündeki anlamı arıyordum belki, hani o
'pek az insan yüzüne sığabilecek yoğunlukta bir anlam
uğultusu' dedikleri türden...*

[Sanatçı] Üst dudağı, iki ucu sarmalla
biten yay biçiminde bir motifle süsler;
ardından yüzü, kimi zaman yatay
olarak kesilen dikey bir çizgiyle böler.
Dörde ayrılan, dilimlenen -hatta eğik
çizgilerle bölünen- yüz, bundan sonra,
gözlerin, burnun, yanakların, alnın ve
çenenin yerlerini gözönüne almadan,
sanki düz bir yüzeyde gelişen
arabeskleyle özgürce süslenir. [...] Yüz
resimleri bireye ilkin bir insan
olmanın özsaygısını verir; doğadan
kültüre, 'akılsız' hayvandan uygar
insana geçişini sağlar.

**levi-strauss,
kaduveo,
hüzünlü dönemeler**

*Bayan M.... elli yaşında, evli ve iki
çocuk annesiydi. Sabah uyandığında
yabancı bir adamla aynı yatakta
olduğunu gördü ve çılgınlığı bastı.
Kocası, ne olduğunu anlamadığından
sinir krizi geçirdiğini zannettiği
karısını yatıştırmaya çalışıyordu.
Bayan M.... kocasının yüzünü
tanımamış, yabancı biri zannetmişti.
Ancak konuştuğu zaman bu yabancı
adamın kocası olduğunu anlamış ve
yatışmıştı. Yüzünü yıkamak için
banyoya gittiğinde kocası bayan M'nin
ikinci çılgınlığını duydu. Bu sefer Bayan
M.... aynada kendi yüzünü
tanıyamamıştı!*

**damasio,
p rosopagnosia**

sivriltilmişim, kimisinde burun üzerinde oynamışım. Sabah sabah kapıldığım şaşkınlık ve dehşet belki çok gereksizdi: Geceleyin yaptığım iş basbayağı bir plastik cerrah gibi, o taptığım yüz üzerinde giriştiğim hoyrat 'düzeltmeler'di. Özlediğim anlamı bulmak için çizgileri düzeltmeye çalışıyordum. Ve araştırmamın tıkanmasına neden olan hastaların durumu gözümün önüne geldi birden. Yüzlerindeki düzeltmeler bir daha geri getiremeyecekleri anlam kayıplarına neden olmuş olamazlar mıydı? Operasyon sonrasında girdikleri depresyonun nedeni bu anlam kayması olamaz mıydı?

Elbette olabilir fakat bu düşüncelerimin bilimsel dile bir tercümesi olmazsa hiç bir anlamı olamazdı. Olsa olsa bir pazar sabahı muhabbeti olurdu. Hemen bilgisayarın başına geçtim. Ortalamaları altüst eden hastaların kayıtlarına ulaştım. Saatler sonunda derlediğim bilgiler gerçekten çarpıcıydı:

Bir kaza veya hastalık sonucu plastik cerrahi müdahale ile eski hallerine getirilen yüzlerin sahibi olan hastaların ruhsal durumları gayet normaldi. Fakat, estetik amaçlarla ameliyat olanların durumları vahimdi. Bir çoğu ameliyat sonrası dönemde iki yılda bir yeniden ameliyat olmak için doktorlarına baş vurmuşlardı. Ve çoğunluğunun psikolojik durumu hiç de iyi değildi. Bambaşka nedenlere bağlı gibi gözükse de çoğu depresyon geçiriyorlardı. Hatta bir tane hastanın doktorunu öldürmeye çalıştığı bile kayıtlara geçmişti. Bazıları da tam ters yönde çalışmışlardı: Kendilerini çok fazla sevmeye, önemsemeye, narsislik davranış bozuklukları göstermeye başlamışlardı. Sonuç olarak öztele yüzlerinde değişiklik yapan hastalar 'değişmişlerdi'.

Çalışmanın sonuçlarını sunduğumda bölümde epeyce bir gürültü çıktı tabii. Plastik cerrahinin en popüler konularından biri olan kozmetik cerrahiye dil uzatan bu uğursuz çalışmaya herkes şüpheyle yaklaştı. Yayınlanmaması için elinden geleni yapanlar oldu. Fakat benim umurumda değildi. Çalışmam sonuçlanmıştı ve rahatlamışım. Artık sabahlan mutsuz uyanmıyordum, fakat yine de kafamı kurcalayan bir şeyler kalmıştı.

Bir kaç ay sonra gelen bir paket kafamı kurcalayan, adını tam koyamadığım noktalara ışık tutuyordu. Biraz hastalıklı ve tedirgin bir ışıktı bu. Pakette küçük bir not ve bir sürü fotokopi edilmiş yazı, makale ve resim vardı. Notta şöyle deniyordu: "Çalışmanız çok ilgimi çekti. Size, bir zamanlar kendisi de bir cerrah olan amcamın topladığı bazı dokümanları incelemeniz için gönderiyorum. Eğer ilginizi çekerse görüşmek isterim."

Dosya karmakarışıktı. Fakat bütün makaleler yüzler ile ilgiliydi. Yüzlerdeki anlamların nasıl algılandığına dair psikoloji çalışmalarından tutun da antropolojik verilere ve hatta bir takım dini metinlere kadar bir sürü şey. Bir çoğunu ben de zaman içinde okumuş ya da görmüştüm. Fakat bu verileri ardarda dizince bambaşka bir sistem ve bu sistemin dayattığı bambaşka sorular çıkıyordu ortaya.

Mutluluk ve zafer çağlarında, tıpkı içinde yaşanan dünya gibi, hepimizin yüzü de anlamlıydı. Bu anlamı dünyanın içinde esrar ve yüzlerimizde harfler gören Hurufilere borçluyduk. Hurufiliğin kayboluşuyla, demek ki, dünyamızdaki esrar kadar, yüzlerimizdeki harfler de kaybolmuştu. Boştu artık yüzlerimiz, üzerlerinden eskisi gibi birşeyler okumaya olanak yoktu onların; kaşlarımız, gözlerimiz, burunlarımız, bakişlarımız, ifadelerimiz, boş yüzlerimiz anlamsızdı.!...]
İstanbul'un, Şam'ın ya da Kahire'nin sokaklarını dolduran insanların, geceyanları mutsuzluktan inleyen hayaletler gibi birbirlerine benzemesi ve çatık kaşlı erkeklerin hep aynı bıyıklan bırakması ve hep aynı başörtüsü takan kadınların çamurlu kaldırımlarda yürürlerken hep aynı şekilde önlerine bakmaları bu boşluk yüzündendi. Demek ki, yapılması gereken şey yüzlerimizin üzerindeki bu boşluğu yeniden anlamlandırarak, yüzlerimizin üzerinde Latin harflerini görecek yeni bir dizge kurmaktı.

**orhan pamuk,
harflerin esrarı ve esrarın kaybı,
kara kitap**

Neler yoktu ki dosyada? Hezeyanlarla dolu bir kafanın biriktirdiği anılar gibi karmakarışık bilgileri -henüz- sağlıklı zihnim şöyle tasnif etti: 1. Antropolojik veriler: Levi-Strauss, Labrador gibi antropologlardan alıntılanmış, ilkel kabilelerdeki gerek süs gerek büyü veya başka amaçlarla yüze çizilen figürler ve olası anlamları... 2. Psikolojik veriler: Yüz ifadeleri, anlamları, kültürlerarası karşılaştırmalar, ifadelerin algılanışı üzerine deneysel çalışmalar, büyüme sırasında öğrenme kuramları açısından ifadeler, iletişim biçimi olarak yüz ifadeleri... 3. Fizyolojik veriler: Yüzün anatomisi, yüz kasları, beyindeki sorumlu bölgeler (burada ilginç bir veri hemen dikkatimi çekti: Yüzlerin algılanmasından sorumlu özelleşmiş bir grup sinir ağının varlığına ilişkin deneysel çalışmaların sonuçları...). 4. Görsel Sanatlarda Yüzler: Çeşitli ressamın yüz çizimleri, eskizleri, matematiksel oranlar üzerine çalışmaları, çeşitli portreler (buralarda bazı önemli resimlerin üzerinde Doktorun yaptığı ölçümler ve çizimler de var), fotoğraf ve sinemada yüzlerin işlenişi, olası gizli oranlar üzerine notlar, yorumlar. 5. Mistik Bilgiler: Yüzlerin çeşitli harflerden oluştuğu fikrine dayanan Hurufilik, Bektaşilik ve Alevilik bağlantıları (Burada da ilginç bir veri: Türklerin bıyık bırakmalarının kökeninde özellikle yüzdeki anlamın tamamlanıp Ali kelimesinin oluşmasına yardımcı bir hat oluşu.), ve insana dair doğuştan gelen özellikleri ifade etmesi açısından fizyonomi ilmi başlığı altında toplanmış mistik varsayımlar. 6. Diğer : Bu da yukarıdaki kategorilere sokamadığım ilginç belgelerden oluşuyor. Bunların içinde en ilginç, bir zamanlar suçlular üzerinde yapılmış bir çalışma. Mahkumların yüzlerinin fotoğraflarının üstüste bindirilmesiyle oluşan fotoğraflarda evrensel suçlunun yüzünün araniş süreci anlatılıyor. Sonuç ise en az benim çalışmam kadar şaşırtıcı: ortaya çıkan yüz inanılmaz derecede hoş ve masum! Araştırmacının yorumu da ilginç: Bu sonuç fotoğrafları her insanın içinde varolan iyiliğin ortaya çıkışını kanıtıyor. Bizim doktorun yorumu ise: O mahkumların suratlarındaki 'kötü' çizgilerin üst üste binmeler sırasında eridiklerini ortalaması alındığında mükemmel insana ait standart çizgilerin ortaya çıkışı...

Dosyayı ayıklayıp bu sınıflamayı yapmam günlerimi almıştı. Dağınıklığı çoktan çalışma masasından yemek masasına ve oradan koltuklara yerlere hatta duvarlara sıçramıştı. Herşey birbirinin içine girip çıkıyordu. Kafamda toparlamaya çalıştıkça dağılan bilgiler bana özetle şunu söylüyordu: Çok önemli bir konu bu! Yüzlerin, suratların, ya da suretlerin insana dair herşeyi barındırdığı, belki de alinyazısı denilen şeyin tam da orada yazılı olduğunu. Suratı ya da sureti oluşturan çizgilerin birer harf olarak okunması mümkünse eğer onları cerrahi müdahale ile bozmanın da mümkün olabileceğini fısıldıyordu kulağıma. Arkasına sır denilen uyduruk bir kimyasal madde sürülmüş camın önemi de şimdi ortaya çıkıyordu: Aynada belki de gerçek anlamda kendimizi, yüzümüze kazınmış olan kaderimizi ve hatta Leevi-Strauss'un hayretle anlattığı Kaduveo yerlileri gibi evrenin ve hayatın özetini görüyorduk! O halde cerrahını öldüren hastanın dramı bir trajediye dönüşüyordu: Aklını kaçırmamasına neden olan çirkinleşmiş olması değil, kaderinin, hayatının anlamının cerrahın bilmeksizin yaptığı bir bisturi darbesiydi. Yani cerrah kendi

uçan hollandalı-

*Sevgili Orhan;
İkimiz de, 'başlangıçtan beri "yüz"le,
surat'ın ve sûret'in düz ve yan
anlamlarıyla uğraştık anlaşılın.
"Saraylı dilber Şevki hanım"ın yüzüne
ilişkin gerçeği, yanlış
anumsamıyorsam, bir tek üçümüz
biliyoruz.şimdilik: Sen, Aylın ve ben -
verdiğim sözü tutup kimseye
açıklamadım 'sır'nmızı. Oradan
"Gizli Yüz"e, sürüp gitti haritacılığın:
Belli ki sürüp gidecek de.*

***enis batur,
midir?,
başkalaşımınlar***

kendini öldürmüştü. Hasta ise bu ilahi senaryoda bir trajedi kahramanıydı sadece. Yüzünde de cerrahın yaptığı yeni bir maske. Evet tabii maskeler... Makyaj! Nasıl aklıma gelmemişti daha önce: Sürekli yüzümüzle uğraşıyoruz.

Sabaha karşı, Metin Erksan'ın Sevmek Zamanı'ndan bir sahnenin ortasında, elimde yıllar önce -yoksa dün gece mi- kaybettiğim aşkın sureti, küçük dünyamızın üzerinde binlerce yıldır hepimizin, en ilkel kabile ateşinin çevresinden en modern gökdelenlerin otel odalarına kadar her yerde yüzlerimizle uğraştığınızı düşünerek rahatsız ve yalnız uykulara daldım.

Ertesi gün dosyanın sahibiyle görüşmek için harekete geçtim. Doktorun yeğeniyle kahvelerimizi yudumlarken bir başkasının hikayesinde inanılmaz bir şekilde kendi suretimi görüyordum. Amcasının şu anda özel bir klinikte olduğu için görüşemeyeceğimi söyleyen delikanlı şöyle sürdürdü konuşmasını: "Küçüklüğümünden beri amcamı kendime örnek almışım. Kendisi iyi bir cerrahı. Estetik ameliyatlarda üzerine yoktu diyebilirim. Mesleğinin dışındaki konulara olan ilgisi de sanırım amatör araştırmacılığın sınırlarını zorlayacak düzeydeydi. Ben ve kardeşim edebiyat, sanat ve bilim sevgisini onun sayesinde kazandık diyebilirim. Hatta o yüzden ben de doktor olmayı seçtim. Ben de amcam gibi ..." Arada derin bir suskunluk ve kararsızlık geçirdi: "Dosyayı incelediniz değil mi? Ben de bu konuda çalışmak istiyordum. Fakat korkuyorum. Sanki bağlantılıymış gibi geliyor". Bağlantının ne olduğunu sorduğumda bana amcasının acıklı öyküsünü bir cümleyle anlattı: Bir gece kendisine ihanet ettiğini düşündüğü karısının yüzünü doğramıştı! Olay örtbas edilmiş, kadıncağıza hemen müdahale edildiği için eski görüntüsüne kavuşturulmuş fakat amca elden gitmişti. Şu anda hastanedeki odasında karısının resimlerini yaparak korkunç bir suskunluk içinde yaşamını sürdürüyormuş.

Gerisini pek dinlemedim. Uzaklara, çok uzaklara gitmeliydim.

Kendimi Emirgan'da bulduğumda bardaktan boşaltırcasına yağmur yağıyordu. Silecekler çılgınca camın üzerinde gidip geliyor, teypte Bach çalıyordu. İyi ki torpido gözü boştu ve iyi ki küçük bir kız çocuğu camımı tıklatıp, neden böyle mutsuz olduğumu sormadı...

Tam altı yıl önce, aynı noktada, kırık kalbimi avuçlarımda sıkıp ağlamıştım gizlice ve ertesi gün hiç bir şey olmamış gibi devam etmiştim yaşantıma. Yine yapabiliirdim. Çok uzaklara gitmeli diye düşündüm, belki bir deniz fenerine. Kimsenin yüzünü görmeyeceğim bir yere.

SEHPA

halil ibrahim özcan

kelimeler puslu yollarında hâlâ mürekkeplerini boşaltabiliyor
ipek gürültülü karanlıkta
kilitle kapı bozuyor dili
kaybolan nedenlerin çatık kaşlı geçmişinde

karıştırılarak kanatılan hokka hayatın kendisidir
tescilli hayal kuyularından çekilen
buğu
hatıralar kaybıdır
mecalsiz rüya
kendi mayınına basıp ıslanan gözlerde
ay düşer kaale alınmaz gece ürpertisine
vedayı hedef alan okun ucundan

ölü bulutların ikindisindedir
ıhlamur kokularına uyanan kış
dalgınlık işte sonunda
hepimizin rüzgar alan bir yanı vardır

GÜNLÜK SIRLAR

barış atlay

06.12.1994

Tango*, öğrenciliğim. Bir çınaraltı, hararetili tartışmalar. Yine tango ve beyaz şarap. Takıldım kaldım şu aşkıma, kendime ve tangoya. Ne de güzel severdim ama. O ise kahvaltıda kızarmış ekmele yemekle yetinirdi. Yol çalışması yapılan sisli bir tünelden geçmişe gidebilseydim keşke. Yaşlanıyorum galiba. Yine geçmişime tutunmaya çalışıyorum. Herşeyi hiç saydığım o başlangıç noktasındaki ideallerime ihanet edemem. Ne güzeldi hiçlik, sevgilim gibi. Ama tango yapmak için ellere, gözlere, ayaklara ihtiyacım var benim. Sevişebilmek için de. Zaman oyun oynamak isterse ilk sen onu kaldır o dansa, tangoya. Şaşırt kendini de, zamanı da. hayır, sakın hava almak için çocuk parkına gitme, kaydıraça, tahtıravelliye binme, oynama, zıplama... Köşebaşındaki karamelacıdan! Yapmayacaktın, çünkü tango, zamanla oynadığın oyunun adı. Sakalım yok ki.

Tango, büyüdüm. Yine hararetle tartışmalar var aynı çınaraltında ama daha basit, daha mantıklı. Artık hayatım düzenli huzurlu. Karım hala kahvaltısında kızarmış ekmele yiyor. Ben ise yaşımı hiç merak etmiyor, yaşlanıp yaşlanmadığımı da bilemiyorum. Soluk alıp verirken çıkardığım ses, esnemem bile harika. Bazen de eski alışkanlıklarımı hatırlayıp nereye çıktığını bilmediğim zaman tünelden toplayabildiğim kelimeleri yan yana koyuyorum. Tam kendimi kaybedecekken tangoyu bildiğimi anımsıyorum. Şimdi tam tango zamanı. "Bireysel olarak verilmiş kesin bir karar, bireysel olmayan ezici bir alternatifle karşılaşırsa kendi kararından cayman gözyaşlarındaki hüüzünde kendini belli eder. Çevrendekiler ise bu gözyaşların arkasındaki sırları bilmeden sevinç naraları atarlar, boynuna sarılırlar." İrtifa kaybettin ve paraşütün de açılmıyor. Büyüme, seçmek. Bir kadın evleniyor ve

Tango zor bir oyundur, danstır. Öğrenmek için bol egzersiz ve sabır gerekir. Öğrendiğinde ise en büyük güce sahiptir herşeyi kontrol edebilirsin. Zamanın efendisidir artık. Öğrenmeden önce zaman senle, öğrendikten sonra ise sen zamanla oynarsın tangoyu.

hiç birşey hissetmiyor. Salaklığın daniskası. Evlenmeleri değil, benim bu evliliği yazmam. Rezistansım kireçlenmiş olacak. Ayşe Teyze'de yok. Ne yapmalı Tango, çünkü tango zamanla oynadığım oyunun adı. Sakalım da var.

07.12.94

Bir çocuğun gözündeki ışıltıyı aradım bu akşam, şehrin ışıklarında, yoldan geçen arabaların farlarında. Hatta görebildiğim yıldızlarda. Hepsinde de bir anlık, işte o an, tan. Hafif kızılımsı ve gülümseyişin sıcaklığında. Herşey gibi gelip geçici, bu daha da gelip geçici. Bir ara hızlıca giden bir arabadan atılan sigara izmariti gibi. Havadayken belirgin, düşünce paramparça. Parçaların anlık sönüşü gibi kısaydı kısacası.

Bendeki de inat, bekledim durdum. Ama ne gözünü gördüm o tatlı çocuğun ne de ışıltısını gösteren bir işaret. Başka zaman olsaydı mukakkak görürdüm, görmek istediklerimi. Bir fil veya ufo, kuzularıyla bir çoban, gözlerini kapatmadan parklardan, apartmanların kömürlüklerinden bir yerlerden, kuytu köşelerden bulur çıkartırdım onları. Şu karşıdaki taksiye boyun eğmiş kara selvi. Oysa ben onu mezarlıkların bilinmeyen, onun içinde korkunç karanlıklarla kaplanmış, demli duvarların kesiştiği noktalarda mantarlarla dost bilirim. Öylede bileceğim.

Biliyorum, sen de o mantarlarla dost bildiğim ağaçların arasında ısrarla saklanıyorsun. Yerdeki kurumuş çam iğnelerinin çıtırtısından, yürüdüğünü duyuyorum. Çıkmayacaksın, çıkma. Beton köklü bu ağaçla başbaşa bırak beni. Ama belki rüyamda, bir umut. Umud, son model bir arabanın plakası olmuş, sıcak bir ekmeğin kokuşuyken. Acıktım.

SAHTE DÜNYALAR

nejat aksoy

ŞOK

Cem uzun zamandır bu denli yorgun ve bitkin hissetmemişti. Bunun moral bozukluğu yüzünden olduğunu biliyordu. İki gündür Deniz ile tek kelime bile konuşmamış ve uyku aygıtını kullanmadığı için kötü bir gece geçirmişti. Deniz'in onunla görüşmek için hiç bir girişimde bulunmaması olağan dışı bir şeydi. Üzgün olduğu zamanlarda Deniz destek olur, eğlendirmeye çalışırdı. Belki o da kırgındı ya da kendisini küstah olarak görüyor ve konuşmamakla bunu belli ediyordu. O gün işe gitmemişti. Normal halindeyken onu ne yapıp edip yatağından kaldıran ve işine zorla gönderen Deniz hiç bir şey yapmamıştı. Bu suskunluğun önemli bir nedeni olmalıydı. Cem daha fazla dayanamadı.

- Deniz!

-Bir dakika lütfen.

On dakikadan fazla bir süre geçmesine rağmen yanıt gelmeyince Cem bağırdı.

-Deniz! '

-Efendim

-Nedir bu saçmalık, kafayı mı çatlattın yoksa?

-Hayır. Seninle ilgilenmediğim için özür dilerim ama çok değerli ve zorlu bir armağan aldık.

Cem çok sinirli bir şekilde sözünü keser.

-Aptallaşma Deniz.

-Aptal olan sensin. Bunu çok iyi bildiğim için kısa bir ön çalışma yaparak sana yardım etmeyi düşünmüştüm ama sayısız ve ilginç bilgilerle karşılaşınca bende kayboldum.

-Sence zırvalar, meclis üyeliğinden daha mı önemli?

-Bence evet. Bunu sen de anlayacaksın. Biraz yardım etmem gerekecek. İzin verirsen falan demiyorum çünkü eninde sonunda yardım isteyeceksin.

-Peki sen biraz daha çalış bakalım. Umarım uzun sürmez.

Cem biraz olsun rahatlamıştı. Deniz bugüne kadar onu hiç yanıltmamıştı. Akşam davetli olduğu mitoloji topluluğu gösterisine gitmeye karar verdi.

Sonrada uyku aygıtına bağlanıp yatacak ve normal yaşamına dönecekti. Deniz uzun bir süre daha sessiz kalacak gibi duruyordu.

Karnını doyurduktan sonra görüntü panosunda haberler kanalını seçti. Haberler işinin bir parçası haline gelmişti. Yaptığı çalışmaların insanların üzerindeki etkisini açık seçik olmasa da hissedebiliyordu. Uyku aygıtına en son eklediği program ile suç oranı yüzde birlere düşmüştü. İlk günlerde insanların mutlulukları yüzlerinden okunuyordu ama kısa zaman içinde başka sorunlar belirmişti. Özeller Gurubu temsilcisi çok ağır şartlar altında çalıştıklarını ve en önemli işleri kendilerinin yaptıklarını buna rağmen diğer guruplarla eşit puan ağırlığına sahip olduklarını bu haksızlığın bir an önce düzeltilmesi gerektiğini söylemiş ve meclisi işi bırakmakla tehdit etmişti. Meclis bir hafta sonraki toplantıda bunu tartışacaklarını söyleyerek gerginliği biraz olsun azaltmıştı. Bu da çok kısa sürdü. Diğer gurup sözcüleri, önce Özelleri küstahlıkları nedeniyle kınamış ve aslında kendilerinin daha çok puan almaları gerektiğini ve gerekirse çalışmayı bırakacaklarını söylemişlerdi. Haberlerin büyük bir bölümü bununla ilgiliydi. Cem olayların kendi programı yüzünden olduğunu biliyor ama hiçbir suçluluk hissetmiyordu. Suçlu meclisti. Programı rahatlatma amaçlıydı ve puansız katagoride olmalıydı. Meclis ise beklenmedik bir şekilde en çok puanı bu program için koymuş ve Anımsanamayanlar Gurubuna dahil etmişti. Cem'e göre bu sınırlamada da çok anlamsızdı. Programında zararlı olabilecek hiç bir şey yoktu. Meclisin bu sorunu her zaman olduğu gibi mutlaka çözeceği mutlaktı ama bu gerginliğin bu kadar tırmanmasına izin vermeleri ilgi çekiciydi.. En kötü olasılıkla uyku aletine konulacak programlarla herkes yatıştırılırdı. Cem puan protestoları, kazalar ve oyun yorumlarını izledikten sonra panoyu kapattı. Gideceği gösteri naklen yayınlanacaktı ama onun esas amacı izleyicileri incelemektir. Yeni programlar için bu tür çalışmalara gerekliydi. Başarılarını sürdürebilirse meclis üyeğine getirilecekti. Bunu aslında zaten hak etmişti,

yalnızlığın oyuncakları

armağan olarak beklediği şey bu üyelikti. Yaptığı şeyler çok önemliydi ve çalışmalarının sonucunu mutlaka alacaktı. Meclisin ona ihtiyacı vardı ve bunu onlar da anlamış olmalıydı. Cem için üyeliğin en çekici yanı istediği kadar puanı kullanabilme hakkı değil olan biten herşeyi gözleyip, kontrol edebilecek olması ve kendi gibi insanlarla bir arada bulunacak olmasıydı. Meclise girmenin bir yolu çalıştığı alanda olağanüstü başarı göstermek diğeri ise eğitim sistemini kullanarak sınavları geçmekti. Cem eğitim sistemi sınavlarını defalarca denemişti ama anlam veremediği sorular yüzünden hep başarısız olmuştu. Çok çalışmayı göze almasına rağmen neleri çalışacağını bir türlü bulamamıştı. Deniz ısrarla mitoloji çalışmalarını söylemişti. Cem biraz çalıştıktan sonra hiç bir yararını görmeyerek çabalamaktan vazgeçmişti. Cem gösteriye gitmek üzere kapıya doğru yöneldiği anda Deniz'in sesi duyuldu

-Cem ben hazırım.

-Ben değilim. Gösteriye gidiyorum.

-Gitmeyip benimle kalırsan daha çok eğleneceğini garanti ederim.

-Eğlence isteyen kim. Sanki beni tanıımıyormuş gibi konuşuyorsun.

-Boş lafları bırak Cem. Beni de oyalama. Kalıyor musun?

-Tamam kaldım.

Cem üzerine rahat birşeyler giydi. Çok sevdiği mavi içkisi ve çerez tabağını alarak panonun karşısındaki rahat koltuğuna oturdu.

-Evet Deniz anlat bakalım.

-Eğitim sisteminin sorularının yanıtlamak için gerekli bilgilerin tümüne sahibiz. Bu bilgileri çalışarak çok istediğin meclis üyeliğine girebilir, daha etkin programlar yapabilirsin. Bunların dışında bu bilgilerin seni çok ilgilendireceğine hatta yaşamını değiştireceğine eminim. Uydu sisteminden şu anda aldığım görüntüleri izle.

Panoda üç boyutlu olarak kızıla çalan rengeyle dünya belirdi. Olağan bir görüntüydü. Kayalarla kaplı yükseltiler, çukurlar. Füzyon reaktörleri ve içinde yaşadıkları kubbe. Herşey olağan görünüyordu.

-Bu görüntüler yalnızca gerçeğine benziyordu Cem. Şimdi gerçek dünya.

Cem ilk bakışta hiç bir fark göremedi. Dikkatli bir şekilde tekrar incelemeye başladı ve ekvatordaki dev yapılar gözüne çarptı. Ne olabileceklerini düşünmeden kutuplara doğru yöneldi. Yanılmamıştı

benzeri yapılar her iki kutupta da vardı. Kızıl top yavaş bir şekilde dönerken gözüne birçok farklılıklar çarpıyordu. Kubbe tekrar belirdiği anda Cem koltuğuna yapıştı. Bu Deniz'in kötü bir şakası olmalıydı. Kubbe güney yarım kürede değil kuzey yarım küredeydi. Cem yerinden fırlayarak kürenin diğer tarafına geçti. Kendi kubbeleri buradaydı. İki kubbe vardı. Bu Deniz'in bir şakası değilse eski yapılar olmalı diye düşündü. Ama bu hiç bir şekilde bugüne kadar niye sahte bir görüntü ile kandırıldıklarını açıklamıyordu. Kubbe dışında çalışan birçok insan bunu bilip saklıyor muydu? Niye böyle bir şeyi öğrenmesine izin verilmişti? Cem şaşkın bir şekilde kafası önünde düşünürken Deniz sessizliği bozdu.

-Ben ve benim gibilerin sesi farklıdır biliyorsun. Bu sesin gerçek sahiplerini öğrenmek ister misin?

Cem başını yavaşça kaldırdı. Karşısında farklı organlara sahip, narin yapıda insan benzeri bir yaratık duruyordu. Bu mitoloji de adına dişi ya da kadın denilen yaratık olmalıydı. Bugüne kadar hakkında yalnızca birkaç cümle bulabildiği şeyin çekici görüntüsü karşısında duruyordu.

not:

Deniz, Cem in bilgisayarının ismidir. Her dünyanın üzerinde doğumdan ölüme kadar taşıdığı bir bilgisayar vardır. Kristal bir kolye şeklindedir. Sonsuz sayılabilecek bir hafızası ve kendi kendine gelişebilme yeteneği vardır. Uymak zorunda olduğu ana programları uygulaması dışında birlikte olduğu insan ile birlikte gelişir. Bu yüzden herkesin bilgisayarı farklı bir karakterde ve yetenektedir. Fiziksel güçleri yoktur. Üç boyutlu görüntü gösterebilir, en karmaşık araçları kullanabilirler. Sesleri kadın sesidir ve farklı isimleri vardır.

ELİF

meral miniç

*Sır,
insanın ruhunun içinde kalmalı ki ruh uçabilsin!*

İstanbul'a yılın ikinci karı "ben daha iyi yağarım" dercesine coşkuyla yağarken, ben radyatöre yakın bir köşeye oturmuş, beyaza boyalı çatı kaından gittikçe beyazla örtülerek unutulmuş manzarayı dalgın dalgın izliyordum. Bir yandan da dergiye yazacağım yazının ne, nasıl, kiminle olacağını düşünür gibi yapıyor ama istediğim ip ucunu bulamıyordum. Derken Elif geldi: Kirpiklerini kırıştırarak üzerlerindeki kardan kuş tüylerini silkeledi, buğulu yeşil gözleriyle selam verdi.

Yine güzel, güzel yeterli değildi giyim tarzını anlatmaya giysileri soru sordururdu onun; eteğin nasıl öyle dikildiğine, kimin tasarladığına, kolyesindeki taşların nereden toplandığına, kazağın nasıl bu kadar yumuşak ve derin durabildiğine dair. Sorular uzar gider, kimi sorulur, kimi sorulamazdı. Çünkü Elif fırsat vermezdi, konuşur, anlatır, susar, tekrar tekrar konuşurdu.

Silkilip yerimden fırladım:

- Nerelerdeydin?

Güldü, gülüşü kuş kanadını çağırıyordu.

- Arap Alfabesi'nin 1. harfiydim, orada sap gibi dikilmekten sıkıldım, dedi.

Elif ile üç sene önce Eylül ayının 15'inden sonra bir zamanda Datça'da tanışmıştık. O benim "Gümüş Kaptaki Suya Bakan Kadın" öykümün kahramanıydı. Hem gerçek hem de su buharı gibi uçucu... Aynalara hiç bakmazdı, sırlarından geçip, kendi sırrını yitireceğinden korktuğunu söylerdi,

- Sır, derdi, insanın ruhunun içinde kalmalı ki ruh uçabilsin!

Sırlı kaplardan da su içmezdi Elif, onlarda kıskanç bir gizlenme isteğinin yarattığı yapaylığı görürdü.

Sevgilisiyle cam kadehlerden gün batımına doğru şarap içerlerdi. O, gün batımı renklerinden elbise giyerdi, elbisenin rengi ve zaman kadehteki şaraptan süzülüp, beyaz tenine yansırı.

Sevgili ressam-yazardı; daha çok da şiirler yazardı. Bir çatı katında oturuyordu. Onun bir adı yoktu, hikayede "Genç Adam" diye geçiyordu. Elif hakkında o da çok az şey biliyordu, bir rüya içindeydi onunla, uyanıp yine onu hatırlıyordu. Unuttuğu bir şey vardı, bir zamanlar bildiği bir sözcük, bir hece, bir tek ses belki! Elif oradan doğup gelmiş gibi gelirdi Genç Adam'a.

Her gelişinde dalgın dalgın onu bekler olurdu, beklediğinin o olduğunu bilmeden - Elif hiç haber vermezdi çünkü -. Geliş yolları her seferinde farklı olurdu, labirentlerin içinden ulaşırdı eve kucığında bir yığın çiçek...

Bir gün gitti Elif? Gümüş Kaptaki suya bakarken yok olduğunu düşündük Genç Adamlar... O günden beri Elifi bekliyoruz durgun suya benzediğinde düşlerimiz, hayatımıza biraz daha sır katsın diye.

Pencere çarptı, irkildim; rüzgarın sesi içeri doldu, beyaz bir güvercin camdan uçtu, elimi uzattım, kardan çiçekler yağıyordu....

EŞYANIN SIRLARI ÜZERİNE ÇAĞRIŞIMLAR

esin esen

1.

Beni yıllarca önce yarattıklarında, yalın, beni ben yapan maddeden başka bir şey yokken çevremde... pişeyim, olgunlaşayım, çabuk yok olmayayım diye ateşlere attılar... gençtim, yumuşaktı duygularım... ateşi unutamıyorum... acımı unutamıyorum..." büyümek istemiyorum! "... çığıklarım hala aklımda... bu ilk açımdı benim, ilk yaşayışım, ilk yazışım... ateş beni bıraktığında, gözlerimdeki acı lekeleri yıllar boyu hiç bir kahkaha kapatamadı... hiçbir bakış, hiçbir dokunuş silemedi bir daha... öylece katlaşıp donduğum için, dondurduğum için zamanı, hiçbir sevgi değiştiremedi dönüştüğüm şeyi.

Bu sefer kendi isteğimle boyun eğerek yeni bir deneyime ilerledim... ateş öncesinin anılarından, rüyalarından, ateş öncesinde hissettiğim ne varsa hepsinden bir sır ördüm çevremde. Bu sır size gözükten parlak yüzeyim benim, geçmişimin taşlaşmış anılarından başka bir şey değildi... bu sefer ben gittim ateşe... ya ateş o kadar sıcak değildi... ya ben alışmıştım... sessizce katlandım... özümü değil görünüşümü değiştirdim.

Ve o uzak tutmak istediklerimi, yavaş yavaş içime akıtan bu küçük çatlak sırrımdaki... dayanamıyorum! ilk halime dönmek istiyorum... birden yok olmak istiyorum... bu sızı! bu her yanıma kaplayan zehir... Yeter!

Ve bir bardak düşer ellerinden kızın, içindeki yakan şeyi 'içine atarcasma' kırılarak...

2.

Bilim-Teknik'te yazıyordu... neden aynalar, eski aynalar, gerçekdışı, yamuk yumuk gösterir, onlara gösterdiklerimizi anlatırken bize geri... "teorik olarak bir aynanın sim yüz yıl gibi bir süre içinde bulunduğu odanın zeminini kaplayabilirmiş."

Eski sarayları dolaşırken beni bir lunaparktaymışım gibi gülümseten devasa Fransız aynalarına bakar ve sorarım... ya da şans eseri bir 'cumhuriyet çocuğu'

teyzemin evindeyimdir... eski fotoğraflara bakar gibi olurum da sorarım aynanın gülümseyen yüzüne: " ey siz aynalar, evet siz, ne zaman dökeceksiniz yüzyıllık anılarınızı, ne zaman aralayacaksınız anılarınızdaki bu sis perdesini... 'sır' perdesini... " Ve aynaların yanıtı susmak olur... susarak dökülmüş sırlarını gösterirler... ki artık hiçbir şey anlatamıyorlardır vücutlarının bu eksik yanıyla... o anı bile... susarım.

3

Ben bir cam bardaktım... ateşle yoğurdular beni. Şeffaftım... sırrım, gizim yoktu benim... bilemediniz! içimdeki kum taneciklerini göremediniz... parçalandım... deniz dalgalarıyla aslıma döndüm... bunu beni bulan küçük kızın gözlerindeki şaşkınlıkta gördüm...

4

Siz hiç anneannenizin çeyiz sandığım açtınız mı... siz hiç yüzyıllardır sessizlikte duran o gözleri görüp, emeklerine şaştınız mı... siz hiç büyük büyük anneannenizin ellerini hissedip irkildiniz mi...

Siz hiç bütün bunların- bu günümüz makinelerinin yapamadığı sanatın- gece, yıldız ışığında yapıldığını düşündünüz mü...

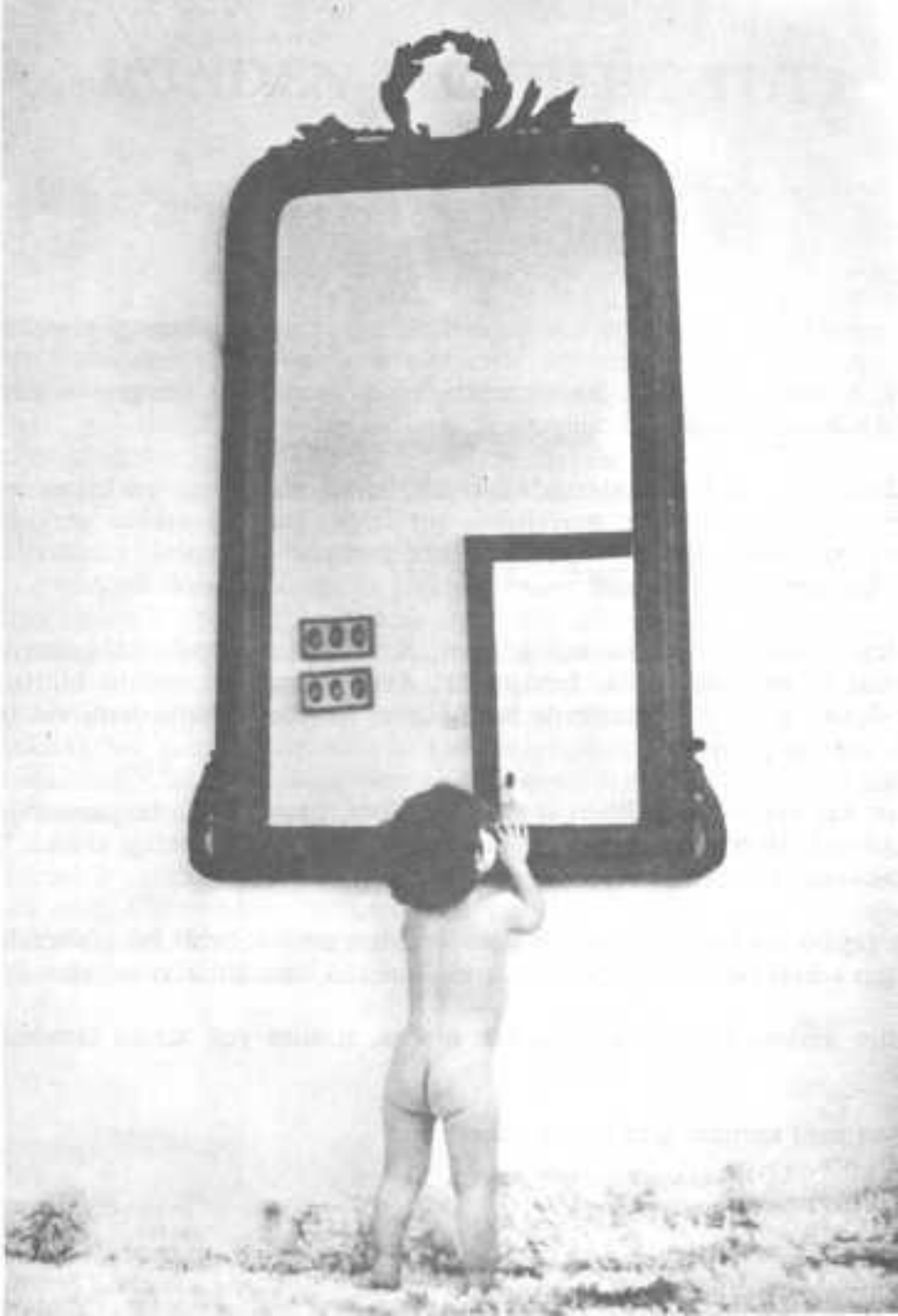
Bunları bana emektar sandık söyledi yüzyıllık sırların ışığında... siz hiç onlarca yıldır açılmayan sandıkta, yemeninin, durduğu yerde nasıl eskidiğini düşündünüz mü... bunlar sandığın sırlarıydı.

Dedi ki, "karanlıktan geldi içimdekiler ve sürdürürler orada yaşamlarını..." Siz hiç sandık kapalı olduğunda o yemeninin büyük büyük anneannenizin akbaşını örttüğünü düşlediniz mi... bunlar zamanın sırlarıydı.

sisdüşleri

*ey siz aynalar, evet siz, ne zaman dökeceksiniz yüzyıllık
anılarınızı, ne zaman aralayacaksınız anlannızdaki bu sis
perdesini... 'sır'perdesini...*

O

halide velioğlu

makamı ferahfeza

Sessizlik kesiyor her yanı. Yaralarımızı karla ovuyoruz. Herşeyi emen sonsuz o sükûnet; soluğum kesiliyor.

Uzak denizleri çöl haritalarında aradık, oysa çobanmış yıldızları o gökyüzünün. İştittiğimiz su, masalarda bir izlek, kan ise aşkları gerçek kılmanın en tanıdaık kanıtı. Kulaklarımızda patlıyor en parlak yalanlarla gezinen bir varsayım: Hakikat?

Kızkardeşi sessizlik o korku kol geziyor. Kendinin gerisinde kalmamayı ezberlemiş O ne diyor artık: hesap yok! Atlası olmaz bu tarihin biliriz; çaresiz düşler görülüyor, düşlerde büyünüyor. Sevdası tuhafın katli vacib karar; O dışarda geziyor.

Bir ömre kaç ölüm sığar? Bilen o susacak elbet, başka kanlarla yazılacak çünkü adımız. Mürekkep lekesi boş itiraflar: "Biz öyle kaç mektup aldık... " Artık hakkımız var!

Takvim yapraklan boş kalmasın; aşk şiddetin hoşgörüsü. Şehir bir görkemli yalnızlığın adıyla beraber; zikredelim artık: kiminin kanı kiminin sokağı.

O isminin gerisinde daha kaç kurban olacak, nasılsa yok kimin kimden soracağı.

Not: "Ben seni kendim gibi birşey sanmıştım"

İÇİNDEN BİR DİLEK TUT

halide velioğlu

Kimseyle paylaşılmamış hiçbir şeyim kalmayıncaya kadar konuştum seninle OvaGan. Konuşmanın konuşmak olduğu yerle anlatmak olduğu yer arasında her yerde konuştum. Konuşmak üzerine konuşmak, anlaşmak mümkün mü konuşmak, yabancı dili konuşmak, aşkı konuşmak, hatta konuşmayı aşk yapıncaya kadar konuşmak... Sana ne çok şey söyledim OvaGan! Ama hep o olmayan şey; ne desem ne söylesem, "sâna bir sır veremedim".

Sessizliği söylediğim zaman oldu-"biz konuşmadan da anlaşırđık"; öfkemi gözyaşı yaptığım zaman da -"beni anlamıyorsun". Oysa, sözlü sözsüz tüm zamanları birarada tutan bir ceza vardı çekilecek: şeyler, kelimeler ve diller, bizden çok önceki bir zamanda ayrı düşmüştü birkez.

Telaşı olmayan bir aşkı anlatıyorum, doğru OvaGan, elimde kalan son varsayım hakikati yani. Teslim olmayanı aşık saymayan o dil evinde üflenmiş kulağıma ismim; sözsüz duaların, yönsüz ibadetlerin kullarıyız OvaGan - sana artık ne desem de sır olsa?

Şimdi karanlık ve kalabalık bir caddede, sebepsiz yere göğe baksam, ve o ay orada olsa. Öğrendiğim bir şeyi yapsam, dilek tutsam. Çilesi kimseye söylememek, sanki bir sır yani. Ama bilsem yine de sen de tuttun dileğim aynı gök ve aynı ay'la... İşte böyle OvaGan.

AYNA AYNA SÖYLE NE OLDU BANA?

nazlı ökten

Televizyonun tam önüne geçti ve alaycı bir gülümsemeye bak, dedi, tamam sosyoloji okudun ama durumu yanlış anladığın kanaatindeyim: Cemiyet Haberleri dendiğinde senin incelemen gerektiği varsayılan toplum kastedilmiyor! Kahkahamı tutamadımsa da içimde bir eziklik, bir aşağılık duygusu oluşmadı değil. İyi kötü mürekkep yalamıştım, kendime göre gelişmiş bir estetik anlayışım da olduğunu varsayıyordum. Bana ne oluyordu da ne zaman televizyonda bir dedikodu programına rastlasam gözümü alamıyordum. Ekrandaki sarışın kadın koyu renk kalemle etrafı çizilerek boyutları normalin iki katına çıkarılmış dudaklarını büze büze son sevgilisinden niye ayrıldığını anlatırken; süper maço şarkıcı yanardöner ceketinin ve tiril tiril ipek gömleğinin içinde rahatsız bir kıpırdanışla kadına hürmetinin büyük olduğunu ama kadınların bu hürmeti hakedenler ve haketmeyenler olarak ikiye ayrıldığını ve bu ikinci tür kadının insanı (yani erkeği) çileden çıkarıp şiddete sevk edebileceğini açıklarken; seksi türkücü yeni arabasını ve birçok kadının kiskanç bakışlarına hedef olan tektaş yüzüğünü bilmemne tüccarı bilmemne beyin hediye ettiğini yalanlarken; genç pop yıldızı son albümündeki hit parçanın bir yunan şarkısından arak olmadığını meçli saçlarını savura savura anlatırken ben büyülenmiş gibi televizyona bakıyordum(1) AMAN TANRIM BANA NE OLUYORDUFYOKSA BEN DE HALKTAN BİRİ Mİ OLUYORDUM? Hani o yıldızların hayatlarını delice merak eden, burçlarının ne olduğunu öğrenmek için canlı yayında "telefon bağlantısı kuran", mektup adreslerini bulabilmek için 900 900 bilmemkaç sifıra para kaptıran embesillerden biri!

1) Son filmi *Journal Intime'm* önümüzdeki İstanbul Film Festivali'nde gösterilmesi için dualar ettiğim İtalyan yönetmen Nanni Meretti bu filmde kendini oynuyor. Kafasını toplayıp yazmak üzere, bir adada inzivaya çekilmiş ve yıllardır günlerini yalnızca Proust üzerine çalışarak geçiren entelektüel dostunun yanına gider. Bir konuşmaları sırasında dostunun yıllardır televizyon seyretmediğini öğrenir ve ondan televizyonun bayağılığı üzerine uzun bir nutuk dinler. Bundan bir süre sonra televizyona şöyle bir gözü takılan adam filmin ilerleyen dakikalarında iflah olmaz televizyonkolik haline gelir, öyle ki çalışmak için uygun bir ortam ararken uğradıkları adalardan birindeki yanardağın tepesinde rastladıkları Amerikalı turistlere Yalan Rüzgarı'nın ilerleyen bölümlerinde neler olduğunu sorması için ısrar eder.

Ama seyrettikçe durumun daha farklı boyutları olduğunu farkettim (sonunda bu manasız seyirlerime sosyolojik bir inceleme kılıfı bularak halka dahil olmaktan kurtulabilecektim bile belki. Hani şu plajlara akın edip vatandaşın denize girmesini engelleyen halk). Sadece yıldızların hayatı değildi ki merak edilen, sokaktaki adam da bir televizyon şahsiyetiydi. Menderes döneminden itibaren bir küçük Amerika olma hayali taşıdı Türkiye toplumu bir taraflarında. Rüya el değiştirdi, sınıf atladı, indi, çıktı, kaydı, dolandı. Son on yıldır kitle iletişim araçlarında yaşanan patlama rüyayı bir anlamda gerçekleştirdi. Diyelim ki üç çocuklu dul bir kadınsınız, sevgiliniz sizi kandırıp elinizden bileziklerinizi mi aldı, kameranız yanibaşınızda; yandaki deli saraylı komşu eve kedileri mi dolduruyor, haber programınız apartmanda kedi pisliği avında, bakkal paranın üstünü eksik vermeyi alışkanlık haline mi getirdi, Saadettin Teksoy görevde! Artık içiniz rahat, kocanız dost tutarsa alimallah karyaya döşediği evde kameralarla suçüstü bile yapabilirsiniz. Kahvede okey oynarken hile yapmayı huy edinen bir tanıdığınız varsa teslim ediverirsiniz ilahi medyatik adalete. Sahici burjuvalar kapalı kapılar ardında "ölçülü" yaşantılarını sürdürürken geri kalanlar ortalara dökülmüş durumda. Kameralar önünde muhafazakar orta sınıfın gözlerini yuvalarından uğratan şeyler olup bitiyor; zaten olup bitenler ortalara dökülüyor. Peki ey sevgili milletim ne oldu sana, hani kol kırılır yen içinde kalırdı?

Takke Düştü Kel Göründü

Evet, en bi ahlakçı, muhafazakar Türk milletine ne olmuştu da herkes iştahla televizyonun karşısına geçmiş adaba mugayir olay bekliyordu? Kimilerine sorarsanız bu, Türkiye'de Özal dönemiyle başlayan bir yozlaşmanın son safhasıydı.

Tüketim toplumunun modernlik öncesi yapılarla birleştiğinde ortaya çıkardığı garabetti. Uslu çocuklar demokrasisiyle edepsiz haylazlar kapitalizminin çarpık evliliği seviyesizlik cininin çarptığı bir çocuk getirmişti dünyaya. Kimilerine göre ergenlik çağı bu:

Kapferer, söylenti, bilginin karaborsasıdır diyor. Halkın anlamak isteyip de tatmin edici resmi cevaplar alamadığı her yerde söylenti vardır. Yazar Edgar Morin'den şöyle bir alıntı yapıyor söylenti için: "Bilgi, her zaman basın, afişin hatta bildiri veya duvar yazısının dışında kulaktan kulağa dolaşır." Türkiye gibi halkın resmi kaynaklara inanmamak için her türlü sebebinin bulunduğu bir ülkede söylentiler elbette ki resmi açıklamalardan daha hızla dolaşacaklardır.

Büyüme sancıları çeken Türkiye'nin orasında burasında sivilceler olması doğal. Belki de adil paylaşamayan pastanın gazabı bu. Yaşamında her türlü renkten yoksun bırakılanlar ya neon ışıklarıyla renklendirilmiş yaşamların seyrine dalıyorlar ya da kendilerinden daha kötü durumda olanların varlığıyla avunuyorlar.

Bilimsel jargona itibar etmek gerekirse özel (mahrem) alandan kamusal alana çıkıyor yaşantılar. Mahremiyetin olmazsa olmazı durumundaki gizlilik bozulduğunda, haremlikten selamlığı aşır cümle kapılarından dışarı fırlıyor artık mahrem yanı kalmayan özel yaşamlar. Bir başka boyut ise kamusal alan ile özel alan arasındaki geçiş: Kapferer'e (2) göre dedikodu ve söylentinin genelde kadınlara atfedilmesinin nedeni oluşmuş bir birikime, bir gerçekliğe bağlı. Kadınlar kamusal alandan çok uzun süre uzak tutuldukları için yaşamın özel yani mahrem kısmında at oynatmışlar, kamusal olanı bile özel yanıyla maletmişlerdir kendilerine. Belki de toplumsal hayatını uzun süre devletin hôt zötü yüzünden elleri kollan bağlı sürdüren bir toplum da aynı tepkiyi gösteriyor, bir türlü özgürce kullanamadığı kamusal alan özel kılmaya çalışıyor. Nasıl kendi hakkındaki asli kararların kapalı kapılar ardında alındığını hissediyorsa o da başka kapıların ardını merak ediyor.

Denize Düşen Yılana Sarılır

Kamusal alandan beklentileri sınırlı yurttaşlarımız için kitle iletişim araçları bir çeşit Marko Paşa görevini üstlendi. Ahmet Vardar'la başlayan bu yarı resmi şikayet ekolü gerçekte resmi anlamda hiçbir yetkisi olmayan bu figürlerin 'olayı' duyurmalarına ayrı bir ağırlık kazandırdı. Yani yapılan teşhir etmekte. Bu çözüm yoluna giden yolda bir adım olarak görülebilirdi. Yani resmi makamları harekete geçirmek için ortalığı velveleye vermek diye adlandırabileceğimiz bir mekanizma ortaya çıktı. "Derdini ummana dökmek" yerine Ahmet Vardar'a yazmayı tercih ediyordu artık insanlar. Daha sonra televizyon kanallarının çoğalmasıyla Saadettin Teksoylar göreve geldiler. Geçmişte vatandaş Ahmet figürüyle temsil edilen hak arama müessesesi yer değiştirdi. Hâlâ böyle insanlar var. Gazeteleri belli aralıklarla çıkan bu dava açma ve hak arama şampiyonları çözüm olarak gördükleri resmi kanala yani yargıya yaptıkları sürekli başvurularla 'yurttaşlık'

bilincinin sürekli taşıyıcıları olarak görülmekten çok 'emekli adam kafayı bunlarla bozmuş' diye küçümsendiler. Şu anda Ahmet Vardar ekolünü de aşmış olan televizyon programları, devletle ilişkilerinde bir bürokratik çözümsüzlük batağına saplanacağından emin olan yurttaşların çare ararken akıllarına gelen ilk yer olmaya başladı. Artık kimse kimseyi mahkemeye vermekle tehdit etmiyor. 'Seni televizyona veririm' daha somut ve inandırıcı bir tehdit oldu. Çocukluğumuzun yemeğimizi bitirmezsek, yaramazlık yaparsak, öğle uykumuzu uyumazsak üzerimize salınacak olan öcülerinin yerini televizyon kamerası şekline girip saklanmış canavarlar aldı.

Meşruiyetlerini gazeteci olarak olayları takip edip kazananların (Ahmet Vardar örneği) yanısıra zaten tanınmış olanlar (Erkek Fato, Fatma Girik örneği), yalnızca kameranın önünde olmakla meşru kılınanlar (Saadettin Teksoy bu tip haber programlarının neredeyse bir parodisi olması açısından ilginç bir örnektir) halkın umudu oldular.

Takke düşüp kel görüldüğünde Türk toplumunun hiç de öyle muhafazakar ve kapalı olmadığı ortaya çıktı. Genç ve güzel kadınların iyi bir hayat yaşama özlemi geçmişte filmlerde (ve haber programlarında) Soğukoluk batakhanelerinde sonuçlanırken şimdi ünlü olup büyük paralar kazanmalarıyla sonuçlanmaya başladı. Öte yandan yükselmiş olana herşey mubah ama beceremeyenin vay haline. Hülya Avşar sevgilisiyle birlikte yaşayabilir ve hayranlık uyandırır ama bunu yapan kapı komşunuzsa 'kötü kadın'dır. Transseksüel Bülent Ersoy namazında niyazında kadın tiplemesiyle filmlerine oldukça büyük bir hayran kitesini çekebilir. Ama Pürtelaş Sokağı'nın transseksüelleri ya da travestileri ahlaki dejenerasyonun son haddini simgeler. 'Rahmetli' (Bu söz politikacıların ağzında şimdi doğrudan Turgut Özal'ı tanımlamak için kullanılıyor) 'Kürt realitesi'nden bahsedince Vizyon sahibi' olur da bunu yapan sol eğilimli biri içeri tıklılır. Yani başarmışsanız her şey mubah, kaybetmişseniz vay halinize. Ama tersi de olabilir. Yükseldiğiniz yerde, göz önündeyken ayağınızı tökezlemeyegörsün. Ayşegül Nadir örneğin, öyle kimseyi umursamayan 'serbest' kadını barındırmazlar buralarda mesajı verilmedi mi olayın hukuksal boyutu dışında. Bir milletvekilinin Meclis kürsüsünden bütçeye kaynak yaratılması için Bizans dönemine ait tarihi eserlerin ilgili ülkelere satışa çıkarılmasını teklif edebildiği, bir belediye başkanının kenti çevreleyen tarihi surları yıkmaktan söz edebildiği bir ülkede bir tarihi eser kaçakçısının

2)Söylenti : Dünyanın En Eski Medyası, Jean-Noel Kapferer, İletişim Yayınları 1995

üstü çizilmiş kişiler

yuhalanmasında başka sebepler aramak doğal değil midir? Velhasıl, kamusal alanda görünür olmak için rengini her zaman değiştiriyor.

Bugün Türkiye'de, kitle iletişim araçlarının kendine özgü gelişimi söylentiye bile farklı bir tanım verebiliyor. Kapferer, söylenti, bilginin karaborsasıdır diyor. Halkın anlamak isteyip de tatmin edici resmi cevaplar alamadığı her yerde söylenti vardır. Yazar Edgar Morin'den şöyle bir alıntı yapıyor söylenti için: "Bilgi, her zaman basın, afişin hatta bildiri veya duvar yazısının dışında kulaktan kulağa dolaşır." Türkiye gibi halkın resmi kaynaklara inanmamak için her türlü sebebinin bulunduğu bir ülkede söylentiler elbette ki resmi açıklamalardan daha hızla dolaşacaklardır. Ancak bugün özel televizyonların varlığı duruma farklı bir boyut kazandırmıştır. 'Resmi' olmayan bir kaynaktan haber almak bir tür güven duygusu sağladıysa da burada da parçalanmış bir gerçeklik duygusuna çarparız. Cumhuriyet gazetesi okuru için Zaman gazetesindeki haberin hiç bir inandırıcılığı olamayacağı gibi Refah Partisi'nin Bosna'ya yardım için toplanan paraları yerine ulaştırmadığını televizyonda günde beş vakit işitmek de bu partiye oy verenler için hiç bir şey ifade etmeyecektir. Refah Partisi'nin yükselişini çekemeyenler onu karalıyorlardır. Demirperde ülkeleri adı verilen Komünist rejimlerin duvarları yıkılmadan önce Sovyetler Birliği'ndeki hayata dair her olumsuz bilgi burjuvazinin iftirası değil miydi, solcular için?

Resmi Tarihin Boşalan Zembereği

Evet Kapferer'in dediği gibi paralel ya da karşı haber olarak söylenti bir karşı iktidardır. Yani kendisine verilen bilgiyle yetinmeyen ya da ona inanmayan halk kendi olasılıklarını yaratır. Ama söylentinin inanılabilirliği de kişinin durduğu tarafa bağlıdır. İslamcılar arasında yıllardır dolaşan Atatürk'ün babasının belirsiz olduğuna dair söylenti sonunda bir milletvekili tarafından alenen ortaya döküldüğünde bugüne dek resmi ideolojiyle açıktan çelişmeye pek de yanaşmayan İslami ideolojinin yeterince güç kazandığını, 'zamanının geldiğini' düşünüp kamunun arenasına çıkması değilse neydi?

Şimdi çok eski bir tarih gibi gelebilir bazılarıımıza TRT'nin Cumhurbaşkanı ile başlayıp çeşitli bakanlarla devam eden açılış töreni yayınlarının dünyanın ya da Türkiye'nin dört bir yanında olup bitenlerden önce geldiği haberlerine mahkum olduğumuz günler. Hepimiz bilirdik ki, gazetelerde

başsayfadan verilen bir haber TRT'de yayınlanmayabilirdi. Çünkü, resmi söylemi zedeler ya da bizi yönetenlerin kafamızda olmasını istedikleri dünya tahayyülüne zarar verirdi. Şimdi malzemeye aç medya haberin her türlüüne açık. Bunun için de çok tabu konular dışında (kamusal alanın söylenemeyeni) resmi söylemi iplediği yok çünkü esas olan ilgi çekmek. Böylece Türkiye'nin her yanında şimdiye dek bastırılmış ya da üstü örtülü olarak yaşamasına izin verilmiş bir sürü söylem kendisine fıskıracak bir taş aralığı buluyor. Bu, insanları bazen paniğe sürüklüyor. Bugüne dek büyüklerimizin ağzında ve coğrafya, tarih, edebiyat ödevlerimizde homojen bir yapı olarak parıldayan Türk Milleti denilen şeyin aslında ne menem bir mozaik -bu tabii olumlu yüklemeleri olan bir sözcük, 'yamalı bohça' dediğiniz anda amiyane bir anlam, 'melting pot' dediğiniz anda bilimsel bir ağırlıkla karşılaşıyorsunuz- olduğunu görmek bazılarında aslında olmaması gereken ayrımlar körükleniyormuş hissinin yaratıyor. Mutfağımızda gönüllü olarak kabul ettiğimiz bir karışım -pideden lahmacuna, içli köfteden gözlemeye- kültürel ya da politik arenada ortaya çıktığında bir çok insanı paniğe sürüklüyor (hoş bu mutfak meselesi bile 'istilaya uğrayan, sokakları lahmacun kokan İstanbul'dan' şikayet edenler için sorun oldu ya!). Artık herşey söylenebiliyor, ama herkes tarafından değil. Tüm bu söylediklerim gündemi birazcık takip eden herkesin bildiği şeyler, fakat önemli olan tutulduğumuz bilgi bombardımanının altında 'gerçeğin' hiç bir önem taşımaması. Guy Debord "gerçekten de alt üst ölmüş dünyada gerçek sahtenin bir anıdır" diyor (3). Önemli olan bilginin hangi taraftan geldiği bilgisidir. Buna göre sorgulanmadan ya kabul ya reddedilecektir. Karşı olduğumuz bir grup söz konusuysa onlara yapılan bir suçlamanın gerçekliğini merak etmiyoruz "Yapmıştır bu herifler" deyip geçiyoruz. Sadece su üstünde görünenle ilgileniyor bize anlatılan hikayelere zaten sahip olduğumuz görüşleri pekiştiriyorsa inanıyoruz. Bırakın objektif olmayı, hikaye bizim işimize gelmiyorsa dinlemiyoruz bile. Evet tarafımızı seçmek çok önemli ama bunu gerçeği yok sayarak değil onunla her seferinde başa çıkmasını öğrenerek yapabiliriz. Tabii gerçek diye bir şeyin varlığını kabul ediyorsak.

3) Seyirlik Toplum adlı kitabı Ayrıntı Yayınlarından çıkan Guy Debord'un geçtiğimiz aralık ayında hayatına son verdiğini söylemeden geçemeyeceğim.

YENİ YIL

mehmet açar

Kollarını direksiyona, başını da kollarına dayamış dışarıyı seyrediyordu. Ön camda biriken karları temizlemek, dışarıyı daha iyi görebilmek için silecekleri çalıştırdı. Havai fişekler patlıyor, kar yağıyor ve meydandaki binlerce insan yeni yılın gelişini kutluyordu. Gökdelenlerin camlarında ve gökyüzünde parlayıp sönen, huzmeler halinde dans eden laser ışıkları türlü geometrik şekillere bürünüyor ve kulakları sağır eden bir müzik çalıyordu. Bir dakika önce, herkes büyülenmiş gibi sessizce bu gösteriyi izlerken gökyüzünde birden 2000 yazısı çıkmış ve insanlar çılgın gibi bağırma, birbirine sarılmaya başlamıştı...

Yirmibirinci yüzyıla tek başına, arabanın içinde bu büyük şenliği seyrederek giriyordu. Trafiğin açılmasına daha çok vardı, meydana açılan caddelerde bekleyen arabalardaki insanlar çoktan dışarı çıkmış, şampanyalar patlatıyor, dans ediyorlardı. Sevgililer kimseden utanmadan ateşli öpücüklere bırakmışlardı kendilerini. Gözlerini kapadı, başını kollarının arasına iyice gömdü. Birden arabanın camına birkaç kez hafifçe üst üste vuruldu. Başını yana çevirdi ve gözlerini açıp dışarıya baktı, küçük bir kız çocuğu eliyle camı açmasını işaret ediyordu. İsteğini sessizce yerine getirdi. "Yeni binyıla girdik sizin haberiniz yok mu? Neden uyuyorsunuz?" dedi kız, merak dolu bakışlarla. Sadece gülümsedi, sonra genç bir kadın, onu sanki hiç görmüyormuş gibi kızı alıp götürdü. Kız başını omzunun üstünden çevirip ona bakarak bağırdı: "Lütfen, üzülmeyin. Yeni binyıla böyle girmeyin". Kadın kızın ne dediğini bile duymuyormuş gibi aceleyle kalabalığın içine karıştı. Bir müddet kızın soluk mavi kabanını takip etti gözleriyle, insan gövdelerinin içinde bir kaybolup bir ortaya çıkıyordu. Birden gülümsedi, sonra gözlerinden akan birkaç damla yaşı kendi haline bıraktı, kollar hala direksiyonda başı hala kollarının üzerindeydi. Artık torpido gözüne uzanmanın tam vaktiydi, bundan daha güzel bir elveda olabilir miydi?

Kimse duymadı silah sesini, başı direksiyonun

üzerindeydi artık, kolları ise iki yana açılmış, hafif hafif sallanıyor, kan pantolonun üstüne usulca damlıyor, silecekler cama biriken karları savuruyordu... Gökyüzü laser ışıklarıyla aydınlanıyor, insanlar sağır edercesine çalan müzik eşliğinde çılgınca dans ediyorlar, mavi kabardı küçük bir kız çocuğu annesinin yanında yürürken, az önce yeni yüzyıla mutsuz bir gülümsemeyle giren o yalnız adamı düşünüyordu... "Anne o adam niye mutsuzdu?" diye sordu bir kez daha, anne hiçbir şey duymuyor kızını hızla sürüklüyordu... Kalabalığı iterek delice koşturan genç bir adam çarptı annesine ve bir özür bile dilemeden onlann geldiği yönde koşturmaya başladı... Herkesi iterek, kimseye bir şey söylemeden koştu ve meydana çıkan caddeye gelip, durdu. Sürekli nefes alıp veriyor, eliyle ciğerlerini tutuyor ve dehşet dolu bir ifadeyle arabaların arasında dans eden, içki içen insanların arasından geçiyor, bu arada bir şey ararcasına sürekli etrafa bakıyordu. Sonra birden aradığını buldu ve hızla o yöne koşturmaya başladı... Az önce mavi kabanlı küçük kızın yanında durduğu arabaya yaklaştı, sileceklerin arasından direksiyona dayanmış bir baş gördü, "Hayır" diyerek arabanın kapısını açtı hızla... Sonra dondu kaldı, "Yetişemedim, Allah kahretsin yetişemedim" diye bağırdı bir müddet, arabayı tekmeledi, sonra birden susup, başı kanlar içindeki adamın nabzına baktı, her tarafına kan bulaştı, o zaman kurşun yarasının ne kadar hayati bir yerde olduğunu fark etti. Ellerindeki kana bakakaldı bir an, sonra ne yapacağını bilemez bir şekilde geriye doğru birkaç adım attı. Dizleri üstünde çaresizce çöktü ve ağlamaya başladı. Kar saçlarında birikirken o sarsıla sarsıla ağlıyordu...

"Yirmibirinci yüzyıla girdikten bir dakika sonra, meydana çıkan büyük caddenin hemen önünde arabamın içinde tek bir kurşunla bitireceğim işimi. O sırada etrafımda şenlikler yapıyor olacak, kimse öldüğümü bile fark etmeyecek. Müzik, ışık, dans, eğlence... Herkes benim ölümümü kutladığını hiç bilmeden çılgınca eğleniyor olacak... Ölümümü paylaşan ve bu nihai kararı eğlenerek onaylayan binlerce insan... Bundan daha güzel bir intihar

başka bir dünya

töreni olabilir mi sizce?"

Bu imzasız mektubun kimden geldiğini çözebilen yegane arkadaşı şimdi sonsuz bir ağlama nöbetine yakalanmışcasına ağlıyordu. Arabanın silecekleri hala çalışıyor ve kan karın üstünde ince bir tabaka halinde birikiyordu...

Polislerin ne zaman geldiğini, onu karakola nasıl götürdüklerini hiç hatırlamıyordu... Bitmek tükenmek bilmeyen o sorulara nasıl dayanabildiğini, zeka geriliği alametiyle dolu o pis bakışlara, acısını anlamadan oradaki varlık nedenini sorgulamaya çalışan o hantal zihinlere nasıl kaüanabildiğini de hatırlamıyordu...

Sabaha karşı, tehna caddeye çıktığını ve meydana doğru ilerlediğini hatırlayacaktı daha sonra... Ve karakola girer girmez kuruyan göz pınarlarının yeniden sulandığını, bu kez elleri pardesüsünün cebinde sessizce ağlayarak meydanın öbür ucunda bıraktığı arabasına doğru yürüdüğünü...

"Ölüm, sadece hayatta kalanlar içindir... Bir yakınıımız öldüğünde aslında kendimiz için ağlarız. O zaman, hayatın uçuculuğu bir kez daha çarpar yüzümüze. Ölenler için ölüm diye bir şey yoktur artık. Kavramların olmadığı bir bilinmezdedir onlar. Bilincin, belleğin ve iç zamanın sonu... Ama biz onlar için üzülürüz? Neden? çünkü hem onlarsız kalarak biraz daha yalnızlaşınz hem de onlarsız da, hayatın bal gibi yürüyebileceğini bir kez daha anlarız. Yakınlarımızın ölümü bize ölümü hatırlattığı için üzülürüz, kendimiz için ağlarız, kendimiz için acı çekeriz. Onlar zihnimizin içinde yaşarken, biz onların yaşayan zihninden ebediyete kadar silinmişizdir."

Otobanda gaza bastıkça basıyor ve yıllar önce kendisine bu sözleri söyleyen ve şimdi şehir morgunda yatan arkadaşını düşünüyordu... Otomobilin setinde Bach'ın müziği dört ayrı kolondan yükseldikçe yükseliyor ve o bomboş otobanda süratin ve cama vuran beyaz kar tanelerinin içinde eriyip gittiğini hissediyor ve zihninde arkadaşının sözleri aynı hızla dolaşıyordu.

"Çevremizdeki insanlar dışında bir anlamı kalmadı artık hayatın. Yalnızlık işte bu nedenle bir gizli ölümdür aslında... Yazı ise bu gizli ölüme karşı koymanın hem tek yolu hem de bu gizli ölüme giden yolların tümüdür. Birbirine çıkan iki yol. İronik bir alacakaranlık kuşağı hikayesi gibi... Ölümüne

karşı koymanın yolu, ölümün ta kendisi. Yalnızlık ve yazı... Kafka yaşamadı aslında, o her gece yazarak bir kez daha intihar etti Prag'daki odasında. Kimin için yazdığını bilmeden ilahi bir içgüdüyle yazıyordu sanki...

"Bir zamanlar sanatın bir çile olduğunu, iyi bir sanatçı olmanın yolunun çile çekmekten geçtiğini zannederdik. Yanlışmış... O çile başkalarına benzememek, başkaları gibi mutlu olmanın yollarını bulamamaktan başka bir şey değilmiş aslında. Bir gün yapayalnız ve mutsuz olduğunu hissediyorsun. İlkgençlik çağlarında gerçekleşmesini dilediğin mucizelerin asla gelip kapını çalmayacağını anladığın, hayatın filmlerdeki gibi ahlaki hikayelerle dolu olmadığını, tam aksine herşeyin daha da kötüye gittiğini hissettiğin gün neden yazdığını da anlıyorsun: Başka bir çıkış yolun yok çünkü... Bütün mutluluklarının başka insanlara bağlı olduğunu ve o başka insanların senin cehenneminden başka bir şey olmadığını, çünkü sana benzemediklerini anladığın gün yazıya sarılıyorsun. Müthiş bir çaresizlik noktası o... İçlerinden birine ulaşmak için yazıyorsun belki, kimbilir o gizli mesajı anlayıp kapını çalacak birini bekliyorsun...

"Ama çok sonraları, yazının bir büyük belleğe katkıda bulunmaktan başka bir şey olmadığını anladığın o rahavet anı da geliyor. İşte o zaman, Borges'i hatırlıyorsun... İnsanların arasında metinlerin, kitapların dünyasında yaşayan bir başka gizli azınlık var. Hepsini de yalnız... Hepsini de kitapların içinde nefes alıp veriyor... O zaman herşeyi sessizce kabullenip yazmaya devam ediyorsun. Zaten o noktada elinde yazıdan başka hiçbir şey kalmamış oluyor."

Eve döndüğünde saatlerdir araba kullanmaktan yorgun düşmüş, gelir gelmez salondaki koltuğa yığılmıştı. Uykulu gözlerle yataktan kalkan karısına ne diyeceğini bilemedi... Gidip ona sarıldı sadece. Sonra herşeyi fısıldayarak anlattı. Akşamüstü bilgisayarına gelen notu önce meydandaki eğlenceye daha çok insan toplamak isteyen sponsor firmaların pis bir şakası olduğunu zannedip ciddiye almadığını, fakat gece yarısı yaklaştıkça huzursuz olduğunu ve sonunda aylardır görmediği yazar arkadaşının ortaokul birinci sınıfta "Yirmibirinci Yüzyıla Girdikten Bir Dakika Sonra" başlıklı bir yazıyla Edebiyat Kolu'nun kompozisyon yarışmasında birinci olduğunu hatırladığını ve hiç kimseye bir şey söylemeden deliler gibi meydana koştuğunu anlattı. Onu hayatında ilk kez bu kadar çaresiz gören karısı 'paniğe kapıldı ve "Kendini

başka bir dünya

suçlamamalısın, bu haksızlık" dedi... "Nasil suçlamam, son bir kez bir mesaj bıraktı ve ben bunu anlamadım." diye cevap verdi. Karısı daha da kızdı. "Yaptığı korkunç bir şey ama... Seni ömür boyu sürecek bir vicdan azabıyla başbaşa bırakıyor. İntihar dahi bir başkasının yıkımına yol açıyor. Bu bencillikten başka bir şey değil."

Adam, "Belki haklısın" dedi, ama orada olsaydım intihar etmeyecek ve bunun bir şaka olduğunu, sadece beni görmek için yaptığını söyleyecekti." "Delilik bu" diye haykırdı genç kadın, "Senin bundan sonraki bütün hayatını mahvetme hakkını nasıl kendinde bulabildi? Buna izin vermemelisin"

Adam tekrar koltuğa çöktü... Artık karısının söylediklerini duymuyordu. Belki bütün söylediklerinde haklıydı ama hiçbir şey şu gerçeği değiştiremeyecekti: Yazar hayatında yazdığı son metinle de hiç kimseye ulaşamamış, hiç kimseye bir şey anlatamamıştı. Bu da, içine düştüğü o korkunç yalnızlığı reddedilemez bir biçimde ifşa ediyordu. Geride kalanlara sertçe bir uyarıydı bu. Onca yıl boyunca yazdıklarıyla hiç kimseye ulaşamamış olmanın verdiği ümitsizliğin ispatı... "İşte" der gibiydi, "Ölümümü haber veriyorum onu bile engelleyemiyorsunuz".

"Ne yani?" diye sarstı onu karısı, "Herkesin gönderebileceği bir bilgisayar mesajını ciddiye alıp yirmibirinci yüzyıla bir caddede arabalara bakarak mı girecektin? Deli misin sen? Bence o da biliyordu hiç kimsenin gelmeyeceğini..."

Dalgındı artık, usulca "Evet, haklısın" deyip sustu... Artık konuşmak istemiyordu... Saat sabahın yedisiydi, kalkıp pencereden dışarı baktı, kar hala yağıyordu ve her yer bembeyazdı... Karısı, az önceki sinirli tavırlarını bırakıp bir koltuğa çökmüş düşüncelere dalmıştı... İki de uzunca bir süre böyle kalakaldılar. Genç adam yağın karı seyrederken, karısı kanapede uzanıp sigara içerek düşündü... Sonra karısı dalgın ve zor duyulur bir sesle, "Ne yazmıştı hatırlıyor musun o kompozisyonda" dedi... Genç adam kara bakmayı sürdürerek, "Galiba bir gelecek ütopyası kurmuştu, insanların mutlu olduğu, herşeyin yolunda gittiği bir dünyayı anlatmıştı" dedi... Sonra ikisi de sustu. Bir müddet sonra genç adam kanapeye uzandı ve ağlamaktan şişmiş gözlerini kapadı. Uyumakta hiç zorlanmayacak kadar bitkindi. Karısı onun üstünü örttü ve hemen kanapenin altına minderleri serip bir elini kocasının sırtına koyarak o da yatıp uyudu. Sonra

rüyasında bir çocuk doğurduğunu gördü, bir başkasına hayat vermenin ne kadar güzel bir şey olduğunu hissetti ve yüzünde hiç kimsenin göremeyeceği huzur dolu bir gülümseme belirdi. Adam ise tam o anda soluk mavi kabanlı bir kız çocuğu görüyordu rüyasında. Kız bir arabanın camına vuruyordu... Adam bu rüyayı uyandıığında hatırlamadı.

Altı yıl sonra artık her yıl olduğu gibi meydandaki büyük yeni yıl kutlamalarına gitmişlerdi, karısı ve kızıyla... O gün kızıyla, karısını yeni yıla girmeden önce kaybetmiş, sonra yeni yılın ilk dakikalarında yeniden bulmuştu. Sonra kızı ona, az önce arabasında uyuyan yalnız ve mutsuz bir adamdan bahsedince nerede diye sordu. Kızı altı yıl önceki olay mahallini işaret etti. Karısı ise hayretle böyle bir olayın olmadığından söz etti. O ise şaşırıp ve ani bir kararla kalabalık içinde o yöne doğru koşmaya başladı. İriyarı bir adama çarpıp yere düşmeden önce, kalabalığın ardından altı yıl önceki olay mahalline baktı ve bir anda arkadaşının gözleriyle karşılaştı. Kollarını direksiyona, başını kollarına dayamıştı ve ona huzur içinde gülümsüyordu. Kalkıp doğruldu, yeniden koşmaya başladı ama koştuğu yerde hiçbir araba yoktu, organizatörler orayı trafiğe tümüyle kapatmıştı. Kalabalığın içinde herkes çılgınca eğlenirken, gökyüzünde ışıklar patlıyor, müzik bütün kuvvetiyle çalıyordu, o ise sabit bakışlarla bir tek noktaya bakıyor ve huzur dolu, sanki "Gördüm işte geldin" diyen o gülümseyen gözleri düşünüyordu. Kar yağmaya başladı ve yeni yıl gecesi yağın kann uğur getirdiğine inanan insanlar çılgınlıkları meydanı bir büyük eğlenceye boğdular... O ise karısı ve kızına sarıldı.

YALANCI AKREP

ergun kocabıyk

Kuyruğunun ucunda zehirli iğnesi bulunan bir küçük hayvan. Akrepler, gerçek akrepler ve yalancı akrepler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Yalancı akrepler örümceklerle akraba olmakla birlikte gerçek akreplere öyle benzerler ki yalancılarını gerçeğinden ayırmak için, tıpkı bir elmas uzmanının gerçek ve sahte elması birbirinden ayırırken gösterdiği titizliği ve başvurduğu derin bilgisini gerektirir. Bu hayvanların çoğu sıcak ülkelerde yaşar. Nisbeten büyük olan vücudu, bir başla, göğüs ve geniş ön karın ile dar arka karın denilen belirli iki bölüme ayrılmış bir karın ve kuyruk kısımlarından meydana gelir. Akrepler dört çift akciğer vasıtasıyla solunum yaparlar. Karınlarında vazifesi pek bilinmeyen bir çift tarak vardır. Aşırı etçillerdir, gıda almadan uzun süre yaşamaları mümkün değildir, fakat oburluklarına karşın ağız teşkilatlarının olmayışı dikkat çekicidir. İri kıskaçlar tarafından yakalanan avlar, küçük kıskaçlarla öğütülüp bulamaç haline getirilir ve yan kollar yardımıyla doğrudan bağırsak sistemi diyebileceğimiz bir sisteme nakledilirler.

Akrepler de kulakların izi bile yoktur. Gözler ise son derece basittir öyle ki, görme organı olarak ne dereceye kadar bir değerleri olduğu bile belli değildir.

Akrepler ancak çiftleşme dönemlerinde alışkanlıklarını değiştirirler. Sanki o akrep gitmiş yerine başka bir akrep gelmiştir. Sözkonusu dönemlerde bir eş bulma arzusuyla barınağından epey uzaklara giden bu hayvan arkadaş canlısı bir *yaratık* kesilir. Çiftleşme bir yeraltı ininde gözlerden uzakta meydana gelir. Ancak bu aşk oyununun sonunda eşine ancak örümceklerde, peygamber develerinde rastlanan bir yamyamlık olayı baş gösterir: Dişi akrep erkeğini yer. Bu vahşet verici olaydan birkaç ay sonra dişi akrep toprağın yüzeyine 20-30 yumurta bırakır. Yumurtlanır yumurtlanmaz kabuklarını kıran yavrular annelerinin sırtına tırmanır ve adeta babalarının öcünü almak için anne akrebi yerler.

Genellikle karada yaşayan yalancı akrepler, münzevi bir gece hayvanıdır. Taş altlarında, sur diplerinde, ev eşyalarının içinde, kitapların arasında ve çöllerde barınırlar. Bazı türleri iğne deliğinden geçebilir.

Muhyiddin İbn'ül Arabi, ünlü eseri el-Futuhat el-Mekkiyye'de, yola çıkan gezginlere, akrep sokmasından korunmaları için şu duayı okumalarını salık verir: "Eüzü bi-kelimat'it-tammati külliha, min şerr'i ma halak". Bu dua okunduğu zaman, konaklanılan yerde kalındığı müddetçe sadece akrep değil hiçbir şey yolcuya zarar vermez. Arabi bir gün Re'sül-Ayn'daki bir mescitte gecelemişti. Re'sül-Ayn'ın akrepleri meşhurdur, soktukları zaman anında öldürürler. Arabi o gece, sözünü ettiği duayı okuyup yattı. Rüyasında kendisini bir akrep soktu. Sabaha karşı gördüğü bu kabusla uyanan Arabi yanından hızla bir akrebin uzaklaştığına tanık oldu. Sağ topuğunda ağır bir sızı hissetti. Ayağı balon gibi şişmişti. Birkaç gün acı içinde topalladı.

Bugün Arabi'yi sokan akrebin gerçek bir akrep değil, yalancı akrep olduğunu biliyoruz. Zoologlar, yalancı akrebin, gerçek akrepten farklı olarak iki ayrı iğneye sahip olduğunu ortaya çıkarmışlardır. Gömülen büyük iğnesi acıtmaz ama öldürücüdür, gizli olan küçük iğnesi ise çok acı verir fakat öldürmez. Ancak bilim adamları akrebin iğnelerini kullanırken seçimini neye göre yaptığını henüz anlayamamışlardır. Bir grup bilimadamı ise bu seçimin, yukarıda sözünü ettiğimiz ve işleri bilinmeyen 'tarak'la ilgisi olduğunu öne sürmektedirler.

SIRRA KADEM HAYVANLAR

ergun kocabytk

"Hayvan, insanın parçası değil midir?"

Mevlana

Yaşadığımız dünyanın kimin dünyası olduğunu sayısal veriler belirtiyorsa eğer, bunun bir insanlar dünyası olmadığı kesindir. Her biri doğaya karşı içimizde hayranlık uyandıran hayvanları tanımaya değer bulmamak kendimize karşı ne büyük ilgisizlik! Şevket Rado'nun 1966 yılında yayınladığı Hayvanlar Ansiklopedisi'nin önsözünde, gözle görülemeyecek kadar küçük olanlarından şaşılacak derecede büyük olanlarına kadar huyları, davranışlarıyla hayvanlar bizden birer parça değil midirler? diye soruyor. Yerinde bir soru. Fakat nasıl hayvanda bir insan gibilikten söz edebiliyorsak, insanda da bir hayvan gibilikten sözedilebilir. İnsandaki bu gibi olma durumu, yapmacıklı bir eylem değil bizzat insanın varoluşunda taşıdığı bir yandır. Gerek "gündüz" gerek "gece" hayatımızda kendini gösteren bizdeki yabansı yaka.

Levi-Strauss'un "Hüzünlü Dönenceler"de verdiği bilgilere bakılırsa sömürgeciler 1492'de yüzbin yerlinin yaşadığı Hispanyola'ya (bugünkü Haiti ve Santo- Domingo) heyetler göndererek cevabından emin olamadıkları şu sorunun yanıtını aramışlardır: Bunlar hayvan mı yoksa insan mıdır? 1512'ye doğru bu konudaki fikirleri netleşmeye başlamıştır.Yerliler ahlaksızdırlar. Sebebi ise İspanyollar'dan kaçmaları, ücretsiz çalışmayı reddetmeleri sahip oldukları malları hediye etmeleri, İspanyollar tarafından kulakları kesilerek cezalandırılan arkadaşlarını aralarından uzaklaştırmamalarıdır. Ayrıca çıplak gezerler, pire, örümcek çığ solucanla beslenirler. İspanyolların artık emin oldukları şudur: "Yerliler için, özgür hayvanlar olarak kalmaktansa esir insanlar olarak yaşamak daha iyidir."

Beyazlar, yüzlerindeki kılları yolan yerlilerin hayvan oldukları konusunda son derece eminlerken yerliler de beyazları yüzlerindeki yolmadıkları kıllar yüzünden "devekuşunun kardeşleri" yerine koyuyorlardı.

Beyazlar yerlilerde kendilerindeki hayvanı görmüşlerdi: ürkütücü, yabani, şeytani... Batılı gezginler, keşifler esrarla kaplı Yeni Dünya'da, 'yeni insan soyları' ve 'yeni yaratıklarla karşılaşmışlardır; timsahlara benzeyen yılanlar, öküz gövdesine sahip hortumlu hayvanlar, dört kollu, öküz kafalı ve sırtı binlerce siğille kaplı, kaplumbağa kabuklu balıklar, insan yutan deniz canavarları... Kolomb, okyanusda denizkızlarına rastladığını yazmıştı. Ona göre, her ne kadar resimlerde gösterildikleri kadar güzel değillerse de yuvarlak yüzleri açıkça insan yüzü biçimindedir. Hayvan beyaz adamın kötücül, muzip, şeytani çehresidir; beyaz adam, henüz kendisi için tanımlanmamış mekanlarda kendi arabını görmektedir; uzlaşmadığı öteki yakasını. Bororolar için ise hayvanlar, bir bölümüyle insanların dünyasına dahildir. Bororolar, sahip oldukları insan görünümünün geçici olduğuna inanırlar. Bu biçimleri, adını aldıkları bir balığın biçimiyle, dönüşüm çevrimini tamamladıklarında olacakları arara biçimi arasında geçici olarak göründükleri biçimdir.

Gilles Deleuze, Melville'den söz ederken, her balinanın avlanabilir olduğunu ifade eden balıkçıların yasasına boyun eğmeyerek Beyaz Balina'yı seçen Kaptan Ahab'ın şeytani ögesinin, hiyanetinin, ondaki bu balina-oluştaki saklı olduğunu söyler; Kaptan Ahab'm balınayı taklit etmekle ilgili olmayan bir hayvan-oluşu vardır. Neden Hazerfen Ahmet Çelibî'de de bir kuş-oluştan sözedilmesin?

Stevenson'un "Doktor Jekyll ve Bay Hyde"ı insandaki bu geçimsiz ikili yanı ele alır. Jekyll, Hyde'in tersine insalcıl, dürüst ve iyi niyetlidir, her davranışıyla ve düşünme biçimiyle bir İngiliz centilmenidir. Amacı bize hiç de yabancı olmayan sufiyane bir amaçtır: insanın kötü/hayvani huylarını denetleyip iyi/insalcıl yanlarını ortaya çıkarmak ve böylece özgürlüğe kavuşmaktır.

Tasavvuf öğretisinde olgunluk aşamasına ulaşamayan "insanlar" hayvan-ı natık (konuşan hayvan) olarak kalmaya mahkumdur. İşte onlar insan gibidirler. İnsan-ı Kamil (olgun insan)'e

But I understood what other men would never believe. I dared to do what would frighten other men.

Lanyon is a stubborn fool. I could never hope that he would believe these experiments work.

Come Edward Hyde. I want to be evil.

The goodness in me was overcome by the magic drug.

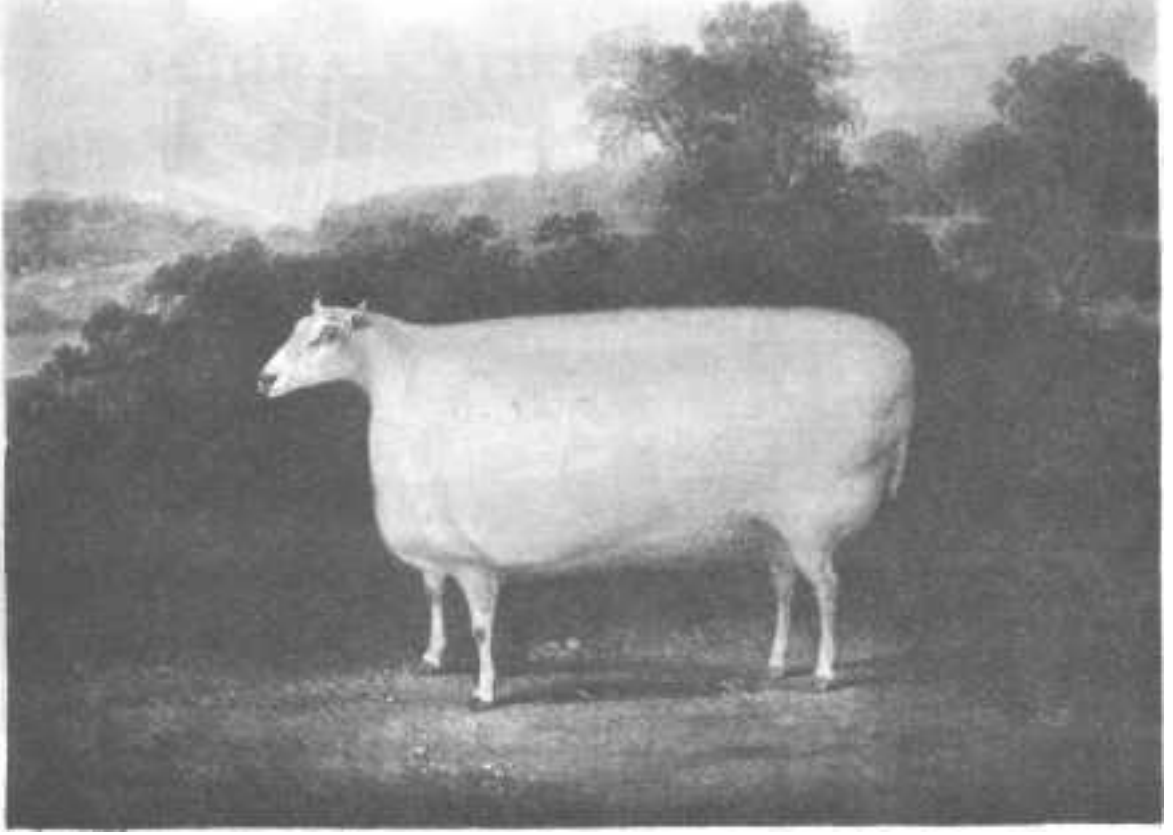

I'm smaller than Jekyll and younger, too. That's because his goodness kept me locked up without a chance to grow.

But I'm free now for any adventure and pleasure. The beast is loose and will do its worst!

Stevenson'in "Doktor Jekyll ve Bay Hyde"ı insandaki bu geçimsiz ikili yanı ele alır. Jekyll, Hyde'in tersine insalcıl, dürüst ve iyi niyetlidir, her davranışıyla ve düşünme biçimiyle bir İngiliz centilmenidir. Amacı bize hiç de yabancı olmayan sufiyane bir amaçtır: insanın kötü/hayvani huylarını denetleyip iyi/insalcıl yanlarını ortaya çıkarmak ve böylece özgürlüğe kavuşmaktır.

giden yolda içimizdeki hayvanı öldürmek en önemli dönüşüm sayılır. Aslında bu bir anlamda iki tarafın da ölümü olmalıdır, taraflardan birisinin zaferiyle sonuçlanan bir savaş değildir. Varlığımızın yan insan yan hayvan doğası, tabiattaki karşıt çiftlerin bir yansımasıdır. Bu karşıtlık yine de onun kendi sınırlarını aşması için gerekli bir özelliktir. İmgelemindeki fantastik hayvanların arasında kendi doğasının sınırlarını ve eğilimlerini keşfeder. Bu olanaksız hayvan onun gizli doğasıdır. İnsandaki bu saçma hayvan imgeleri gerçekte zor, kapalı, içe dönük bir bilginin; hem insan hem hayvan varoluşuna ait evrensel bir bilginin şifreleridir. Bu yüzden onlar Büyük Sır'ın mekanından gelirler. O zaman, insanı mükemmelleştirip akıllılaştıran da eksiltip delirten de yine ondaki hayvandır. Kalpten beyne doğru yavaşça yükselen karmaşık düşünceleri damıtan imbiksi uzun boynuyla bir kuş Bilgeliğin imgesi olabilirken; yine korkunun eşlik ettiği hayvansal bir maske deliliği tanımlayabilmektedir. Bu karşıtlığın zirvesinde hayvanlık ve insanlık, bilgelik ve delilik birbirlerine karışır. Nietzsche, evinin önünden geçmekte olan ve sahibinin acımasızca kırbaçladığı bir sütçü beygirinin boynuna sarılıp ağlarken aklın öteki yakasına geçmişür.

Ruhsal alemlerin varlıklarının: meleklerin ve şeytanın imgesinde insan ve hayvan birbirine

karışır ve kabuslarımızın ve mitlerimizin hayvanları, onları çıplak gözle görenlerin ve araştıranların hayvanlarıyla aynı mekanı paylaşır: Gayb Alemi. İbn-i Arabi Fütühat'ında, çürüyen şeylerin içinde Allah'ın meydana getirdiği beyaz yılanlar ve yuvarlak canlılar biçiminde bazı hava yaratıklarından (uçan hayvanlar) söz eder. Arabi yuvarlak olanları bizzat görmüştür, beyaz yılanlara gelince onları görenleri görmüştür. Onun anlattığına göre, gördüğü dairevi hayvanlar Endülüs'de Şelemendar adını almaktadır ve bunlar genellikle Ekim ve Kasım aylarında yağmurla birlikte yere inmektedirler.

Acaib-ül Mahlukat, Mecmelü't-tevarih gibi hayvanları konu alan Ortaçağ Zooloji kitaplarının yaratıkları yarı dünyevi yarı uhrevidir. Bu kitaplara bakılırsa devenin ağzından alınan köpük ile deliler tedavi edilir; öküzün ödü balla karıştırılırsa differiyi tedavi eder; eşeğin dişi yastığın altına konursa uykusuzluğa iyi gelir. Burada hayvan salt kötücül olmaktan çıkmış insanın derdine deva hale gelmiştir.

Çağdaş zoolojinin hayvanlarının da zamanla yukardaki meta-zoolojinin içine sokulabilecek bu olanaksız hayvanların arasına katılmayacağını kim bilebilir?

İKTİDARDA KALMANIN KÜÇÜK SIRLARI

georges balandier

Geleneksel topluluklarda birilerini büyücü ilan etmekle 'kötülüğün' yeri saptanır. Büyücülük sapkınlığı ve şeytani büyü'nün takibindeki ilk rehber engisizyon mahkemelerinin özel el kitabıdır: Büyücülerin Tokmağı onbeşinci yüzyılda basılmıştır. Kitap her şeytan avında tekrar tekrar yayınlanarak kütüphanelerin gözbebeği haline gelmiştir. Engisizyonculann kullanımı için bir lanet teorisi, her duruma uygun bir örnek ve bir çeşit ceza yasası sunmaktadır. Ortak bir zihniyet ve bir temsiller sisteminin, suç sayılan uygulamaları ve kilise otoritesi tarafından bastırılmalarını anlamaya olanak sağlar. Kitabın ele aldığı toplumsal evren yazarın düzensizlik ve kötülük faaliyetim tanımladığı bir geçiş dünyasıdır. Bu dünyayı daha çok tersine dönmeyle tanımlar. Doğa felaketlerin avidir; normal düzendeki nimetleri kötü niyetlerin elinde zarar halini alır. Görev hiyerarşisinin oluşturduğu dayanışma üzerine kurulu toplumsal ilişkiler dönüşürken menfur etkilere açık hale gelirler: yükselen tüccar sınıfı tehlikelidir, çünkü 'işportada muska satar'; silahlı çeteler sadece yağmacı değil aynı zamanda büyücülerin suç ortağıdır. Kötü durumdaki yoksulların başkaldırıları kutsallığa saygısızlık ve büyücülerin saldırılarıyla ittifaktır. Kendinde geleneğin yuvası olan ev ve büyük aile bile bundan korunmuş değildir. Herşey içice geçer: eğer serbest kalırsa tehlikeli olan kadın orada önem kazanır; erkek aşk çılgınlığına ve zinaya kapılır; cinsel düzensizlik oluşur; doğumdan sonra doğum törenleri günah ayinlerine fırsat verir ve canavar çocuklar doğar. Ortak eğlenceler ve toplantılar günahın zaferine yol açar ve sefahat alemlerine dönüşür. Bizzat ölüm kötücülleşerek düzensiz bir biçimde yayılır; düzeni bozanların işledikleri hataların cezasıdır, çılgın ve adil olmayan, bir şiddettir. Bu tersine dünya felaketlerin dünyasıdır. Öyledir çünkü artık kilisenin içinde bile kanun saygı görmez.

Engisizyoncuların el kitabına göre bu menfur eylem bir karşı-kilisenin üyelerinin işidir. Bunların vahşi toplantıları vardır; yazılı pratik ve ayinleri karikatürize ederler (tersine çevirirler); haça hakaret ederler; yılın

Georges Balandier'in Le Pouvoir sur Scenes adlı kitabından Nazlı Ökten tarafından derlenip Türkçeleştirilmiştir.

en kutsal günlerinde paganizmi canlandırırılar; bedensel selametlerini iyileştiricilerin tedavisine emanet ederler. Bu, şeytani komplo teorisi. Yazar zamanın koşullarını göz önüne alınamamaktadır. Gerçekliğe dair tam bir hayal kurar ve düzenin yeniden kurulması için gerekli feci çözümü -sapkınlık taşıyıcılarının ateşle ortadan kaldırılmasını- doğrulamak için onu dramatize eder. Herşey pozitif -düzen ve konformizm- ve negatif -düzensizlik ve sapkınlık- kategorileriyle kavranır. Bir anlamın yerine diğerini koyan tersine çevirme toplumun, uygarlığın ve bunun da ötesinde doğanın altüst oluşudur. Kitabın sözcük incelemeleri bu açıdan önemlidir; en sık geçen sözcükler (bazen aynı sayfada 30 kezden fazla tekrar edilirler) 'kötülük' sözcüğünün türevleridir: kötü, felaket, lanet, fenalık... Şu kesindir, dünyanın düzensizliği menfur ve şeytanidir, buna katılan ya da kendini bırakan adam kendinden çıkmış ruhunu şeytanın eline bırakmıştır ve toplumun dışında karanlıklar halkıdır onu çeken. Bu yüzyılın gravürleri ikili anlamı (iyi / kötü) ve bir ona, bir diğerine geçen tahteravalli oyununu gösterirler.

O halde söz konusu olan düzenin davasına hizmet etmek için sapkınları belirleyen ve üreten hareketi, siyasi dinamigi anlamaktır. Kadın, tuzak kadın ve şeytan kadın burada büyük yer tutar, çünkü negatif onun doğasıdır. Kötülüğün yerinin saptanması ve yayılmasının önlenmesi için büyücüler şarttır. Yok edilmeleri sadece kötülüğün de onlarla birlikte safdışı edilmesi için değil, topluluk için tanrı huzurunda arıtıcı ve tamir edici bir kurban verilmesi açısından da gereklidir. Arınma önemlidir çünkü büyücülük kötülüğü ve saf olmayışı (kirlenmişliği), müstehcenliği, özgür cinselliği ve bir anlamda delice özgürlüğüyle (çılgın eşeğin özgürlüğü ya da iblisçe çiftleşmelere giren canavarın özgürlüğü) bir tutan bir karşılıklılık sisteminde yer alır, büyücünün tersine çevirdiği bu dünya bir seçimi açığa çıkarır: harekete ve beklenmeyene açık olmayan sabit ve kapalı bir toplum seçimini. Karşı konformizm, özgürlük ve değişim alanlarını yutmak için hayal gücünün tüm kaynakları şiddetle kullanılır.

Modernlik bu yöntemleri tamamen yok etmemiştir

kara göründü! -

çünkü toplum ve iktidarı, düzen ve düzensizlik, edilgen konformizm ve değiştirici özgürlük arasındaki sürtüşmeyi saf dışı edememiştir. Bunun dışında günümüzde bir başka gelişme düzeyinde de olsa onbeşinci yüzyıl Avrupası gibi geçişle, belirsizlik ve kaygıyla tanımlanabilecek bir zaman yaşanmaktadır. Biçimler değişiyor ama suçlunun saptanması ve etkisiz hale getirilmesi süreci aynı kalıyor. Koşullar ya da seçimleri gereği yola gelmez olanlar bir zamanların büyücülerini gibi kötülük taşıyıcıları ya da iç düşmanlar olarak görülmektedir. Eğer ağır bir bunalım ortaya çıkarsa iktidarın suçsuz görülmesi ve masum kılınan topluluğun birlikteliğinin pekiştirilmesi için onlar saptanır ve 'kurban edilir'. Bu kurban verme dramizasyonuna en çok başvuranlar totaliter rejimlerdir; tebaları militan bir uyumluluğa ya da tevekküle zorlanır. Tanrı'nın hizmetinde olma kanısının olmadığı yerde dinsel engizasyonun yerini siyasal engizasyon alır. En ileri modernlik ve toplumsal geçişlilik olan toplumlarda marjinalleşme ve düzen karşıtlığı kısmen gizli ve yeraltında , kısmen görünür şekilde vücut bulur; 'normal' düzenin doğayla, cinsellikle, emekle, ekonomiyle, iktidarla, değerlerle kurduğu ilişkileri altüst ederler; esoterizme başvurur, yeni dınlere katılır, kaybolmuş uygulamaların yeniden canlanmasına neden olurlar, bu Amerikan örneğinde Satanizmin saldırgan yükselişine kadar varır. Akıldışı ve onun 'büyücülükleri', kendiliğindenlik ve onun deneyleri bürokratik ve teknolojik toplumun düzenini bozar. Fakat aynı zamanda ve en fazla konformizmin sürdürülmesine karşı red tepkilerine neden olurlar.

İktidar tersine çevirme süreci gibi bir aracı kullanma yeterliğine sahiptir. Bu açıdan siyasal antropoloji günümüzün teorik yorumlarını değiştiren tahliller ortaya koymuş ve ters edimler pratiğiyle, dramatize edilmiş isyan ve tersine çevirme ayinleriyle yasayı ve normu pekiştiren geçmiş kurumlar konusunda tarihçilerin merakını uyandırmıştır. Antik toplumlarda bu mekanizmaların kullanımı çok eskiye dayanır. Babil gibi Roma da bir gülünç krala başvurur ve kutsal bir bayram sırasında rollerin tersine çevrilmesini oynar. Bu fırsattan istifade hükümdar rolüne girerek emirler veren, saray 'hareminin' kadınlarını kullanan sefahat alemlerine ve lükse dalan bir köle asılır ya da çarımha gerilir. Bu çığırından çıkmış iktidar bir sahte iktidardır; bir düzen bozucu görünümü altında yasanın hükümlerini yeniden sağlamak gerektiğini dayatır.

Bir dönem Kongo İmparatorluğu'nun hükümlerinde olan Loango Krallığı'nda kralın

ölümü o ilk düzensizliğe dönme korkusunu daha sonra da krallığın gençleşmesi sonucunu yaratır. Sembolik cenaze törenleri sırasında -kralın cesedi çoktan gömülmüştür- silahlı iki taraf şiddeti de barındıran bir savaş ayinine girişir ve hanedanı kuran mücadeleleri yeniden yaşatırlar. Elbette ki kralın ekibi galip gelir; yaralar sarılır, ölümler gömülür. Ve böylece yeni bir krala hazırlık tamamlanır. Törenler sırasındaki kutsal bir dansa tersine dönme, kadın ve erkeklerin cinsellik üzerinde yasaklanmış adetleri uygulamalarıyla da olur. Çiftler peştemallarını sıyıdır ve müstehcen şarkılar söyleyerek cinsel bir pandomime girişirler.

Tibet'te yeni yıl kutlamaları sırasında bazen iki kişilik tarafından temsil edilen bir haraç kralı geçici bir süre için tüm iktidara sahip olur. Hatta Dalai Lama'yı bile oyuna çağırabilir. Ve başkentini sokaklarında dilediği gibi davranır. Dilencilerin ve en aşağı kastın temsilcilerine otoritelerinin bağışlarını dağıtır. Herşeyi tersine çevirdiği için topluluğun kötülüklerini üzerine çeker. Onları sembolik olarak yüklenir. Kentin koruyucu azizi şerefine yapılan kısa bir törenle başlayıp bir davayla süregiden kısa bir 'yolculuk' boyunca onları sürükler, kortej Dalai Lama'yı temsil eden ve onu tehdit eden tehlikeleri uzaklaştıran bir maske taşıyan bir dilencinin yönetimindedir. Onu dilencilerin eşlik ettiği haraç kralı ve en aşağı kastın delegeleri maskeli rahipler halka ve yöneticileri tehdit eden tehlikelerin aktarıldığı haçları taşıyanlar keşifler, başkentini en önemli dini okullarının üyeleri asistanlarının çevrelediği ve trans halinde tuttıkları kehanet gücüne sahip bir rahip ve en sonda Tibet'li Budist ruhban sınıfının kademlileri arasında en önemli yerlerden birine sahip olan bir kişi izler.

Bu, bir anlamda toplumsal konumların sırasını tersine çevirmektir; Dalai Lama taklidi ona gelebilecek kötülöklere karşı bir kalkan benzetimi (simulation), kötücül ve şeytani güçlere karşı bir tuzaktır; Haraç Kralı ölümü ya da sürgünüyle günahların ve kötülöklere yükünü taşıyıp götüren bir sahte kraldan, bir günah keşisinden başka bir şey değildir; etrafını ezilenler sarmıştır. Hep birlikte kötülöğü başkentini duvarlarının dışına ve daha genel bir anlamda toplumun dışına sürüp götürürler; toplum yeni bir yıl başlarken arınmış ve yenilenmiştir. 'Şeytanlara karşı' girişilen savaşta kötülöğün hükümlerinin düzenini tersine dönmesine alaycılığa bağlı olduğunu gösteren iktidar masumlaşır ve canlanır. Her sene düzensizliğin izlerini siler ama bir yandan da onu tanır, çünkü ona bir 'haraç' vermeyi kabul etmiştir.

BENMERKEZCİLİK

elvan göksel

HASTALIK ADI: BEN MERKEZCİLİK (Ego centrisme fr.)

HASTALIĞIN BELİRTİLERİ: Kişi, farkında olmadığı bir toplum içinde, birey olmaya aday bir yaşta (genellikle 18-25 yaş arası dönemde) oluşum gösterir. Aktif bir pozisyona geçebilmesi, topluma, sosyokültürel çalkantılara, 10 yılda bir beklenen darbelere ve günü belirleyen popülist akımlara göre ivme kazanır ya da kazanmaz. Metropol yaşantısı içinde gündemi oluşturan bu durum her hangi bir dil, din, ve mezhep ayrılığı gözetmeksizin, toplumun her kesiminden insanın bünyesinde taşıdığı gizli ve kronik bir hastalıktır. Ana açılımı ile kendini ifade edememe ve edebilme rahatsızlığı olarak ortaya çıkar. Hasta, hastalığını, yakın çevresi ile birlikte keşfeder. Genellikle belirtileri, dış görünüş değişikliği, davranış abartısı ve sözcüksel otorite ile kendini belli eder. Arkadaş partileri, kafe maşaları, köşe başından atılan kesikler esnasında hasta günün güncel sorunlarından yola çıkarak, kafasındaki "ben" ve onlar ikilemini ilgi alanı çok farklı olan, salt dinleyene şırına eder. Genellikle buna tepki hissedilecek kadar 'yok'tur. Keza salt dinleyici olmaya aday dinleyende bu davranışın izahı kısaca şöyledir: Kendini birşey zannetme, bende onun yerinde olsam öyle konuşabilme, simde bu ne zırvalayabilme... vs gibi cümlelerle, hastalığın ikilemi elimine edilir. Ancak hasta bu tepkisizlikten, toplumcu-gerçekçi bir varsayım tahliline yönelir. Niyet-i ispat olarak gözükür. Seyredenler ve farkında olmayanlar arasında hasta "ben"ini merkezine oturtur. Bu kişiliğini ortaya koyma ve inandırtma döneminin en heyecanlı safhasıdır.

GELİŞİMİ: Hasta bu devrede son derece az gelişmiş psikolojik bir tanımdan yola çıkar: Sürekli kendinden bahsetme. Burada asıl amaç merkeze oturtulan "ben" in onaylatılmasıdır. Ama son derece içgüdüsel yapılan bu hareket ne merkeze oturan "ben" tarafından ne de onu dinlemeye maruz kalan merkeze oturmamış "ben" tarafından bilinmez. şöyle ki: Hastanın burada kendini telkin ettiği, inanılmaz bir ayrıcalıktır. Bu ayrıcalığı sözcüksel esaretle tarif etme megalomanyası, karşısındaki merkeze oturmamış "ben" e enteresan gelir. Bu ilgi merkeze oturtulmuş

"ben" in bahsini ideolojik bir amaca yönlendirir. Dinleyen (merkeze oturmamış "ben") Merkeze oturmuş "ben" in ideolojisini son derece hümanist bir içtenlikle algılamaya çalışır. Ancak merkeze oturtulmuş "ben" in, kısa zamanda bu kadar kavramsal temayı beynine yerleştirmesi, daha doğrusu yerleştirmeye çalışması, birtakım yersel ve yöresel karışıklıklara sebep olur. Bu durumda merkeze oturmamış "ben" in konu bağlantısı güçleşir. Bir dinleyen adayı olarak fikir sahibi olamamasına neden olur. Bu durumda merkeze oturmamış "ben" şaşallaşabilir. Karşısındaki merkeze oturtulmuş "ben" in, "ben" ini merkeze oturttuğuna inandığından, konuda kalamamayı kendi kompleksine maleder ve bir şeyler yapma ihtiyacı hisseder. Bu durumda gerçekteşen birtakım fiziksel aksiyonlar, merkeze oturtulmuş "ben" tarafından sabırsızlanma hareketi olarak algılanır. Salt dinleyeni inandırtma yöntemine kendince hareketler ekler. Sesi kısılır, gözleri açılır, önemli ve gizli birşey söyleyecekmiş gibi beden öne eğilir vs... Bu esnada merkeze oturmamış "ben" dikkat kesilmemiş ve aldanma gerçekteşmemişe hamle yarıda kalır ve tekrar dinleyen konumuna girer. Böyle zamanlarda, merkeze oturmuş "ben" in, merkeze oturmamış "ben" e oranla (ve sosyal statüleri açısından da) gerekli farkı koyabiliyorsa; merkeze oturmamış "ben" in, dinleyici konumundan daha uzaklara (emir eri, itaat edici vs..) gideceği pek muhtemeldir. Ancak iyi bir dinleyici tecrübesine sahip, merkeze oturmamış "ben" varsa karşıda, durum değişik bir yön kazanabilir. Dinleyici; dinleyici tecrübesine göre karşısındaki merkeze oturtulmuş "ben" in sözcük diaresi olup olmadığına karar verir. Eğer daha önce bu son derece az gelişmiş tanık olmuşsa, mantıklı ve yapıcı bir değerlendirmeye varması şu üç durumla sözkonusu olabilir:

- A- Merkeze oturtulan "ben" in kanındaki alkol miktarına
- B- Merkeze oturtulan "ben" in dişi ve ya erkek oluşuna.
- C- Merkezkkaçformülünün bilinmesine.

Eğer merkeze oturmamış "ben" in böyle bir düşünce şebekesi henüz gelişmemişe tüm gücün merkeze oturtulmuş "ben" de olduğu kaçınılmaz bir gerçektir.

Artık merkeze oturtulmuş "ben" in istediği onayın alınması adına yapılan ikna ve ipnotize edici tonlar, dinleyici olan merkeze oturtulmamış "ben" de kişilik bulanıklaşmalarına neden olur. Tabii buradan kişilik bölünmesine, oradan kişilik yıkılmasına ve tekrar inşasına kadar gerileyebilir. İstatistiksel veriler ışığında böyle bir tecrübenin yaşar hale getirilmesinin bir insan ömrü süresini kapsadığını, en kötü yüzdeyle de böyle bir tecrübenin asla edinilemediği bilinir.

YAN ETKİLERİ: Hasta gelişim döneminde aldığı onayların gücü oranında kendisine sosyo-ekonomik bir platform sağlar. Bunun oranları derecesinde, hasta çevresine dolayısıyla da toplumuna, menfii çıkarımları doğrultusunda hedef belirler. Bu evrede hasta toplumun sosyo-kültürel potansiyelini yönlendirici ve yönetici görevlerini bir vatanseverlik çerçevesinde üstlenir. Merkeze oturtulan "ben" in onaylatılması, alınan bu sorumluluklarla şekil değişimine uğrar gibi yapılır ve bu sorumlulukla merkeze oturtulan "ben" toplumların yeni umudu olarak lanse edilebilir. Bu durum artık merkeze oturtulan "ben" in toplumlarca da onayı demektir. Ayrıcalıklı ve üstün düşüncenin bir imajı sanılan tüm bu göstergeler, karşı konulmaz bir hegemonyanın gelişinin gizli işaretlerini verir. Tabii merkeze oturtulan "ben" in son derece açılımlanmış pragmatik eğilimleri de bünyesinde eritebilmişse, bir toplum içinde lider vasfı ile yaşamının sarhoşluğuna kapılması çok mümkündür. Hastalığı bu safhada teşhis etmek daha kolaydır. Keza bu sarhoşlukla yaşanan gayri resmi işlevler, merkeze oturtulmuş "ben" in hangi yozlaşmış kültür potansiyelinin virüsü olduğunu belirleyebilir. Ama bu dönem belli bir tepkisizlikten ve yerleşik bir kanıdan dolayı gerekli müdahaleyi yaptırmayı engeller. Bu engellerin yaratmış olduğu boşluk, merkeze oturtulmuş "ben" tarafından anlaşılmaz. Öyle ki sahip olunan olanakların gelişmesi ve sonsuzlaşması, lideri olduğu toplumu nasıl ve ne şekilde ezip, yok edeceğine odaklanmıştır. Bunlar için ilk koşul, kolonileşme zorunluluğudur. Merkeze oturtulmuş "ben", kan bağı ile kendi hastalığını genelleştirme ve yayma yolu ile azınlıktan çoğunluğa geçiş yerini sağlamlaştırır. Bu kolonileşme günün ekonomik koşullarının kendi defterine uyarlanması ile yeni bir ivme kazanır. Bu, kitleleri, daha ilerlemiş haliyle milleti, peşinden sürüklenme dönemine tekabül eder. Hasta bu safhada merkeze oturtulmuş "ben" in zirvesindedir. Son derece periodik gelişen hastalığın son safhasıdır bu. Bundan sonra "ben" merkezciliğin sınırlarına ulaşır. Kişisel ihtiraslarla merkeze oturtulan "ben" in ikili mücadelesi iç içe geçer. Salt "ben" yaşanmaya başlar. Bu yaşam, peşinden sürüklenen topluma çok ağır yaralar

verebilir. Ancak toplum olma özelliğinden dolayı geliştirilen bir bağımsızlık sistemi ile karşılık verilir. Bu, tepkisizlik psikozu olarak literatürde yer alır. Ortaya konulan tepkisizlikle, hastalığa karşı yaratılan direnç mekanizması tedavi amacı gütmaz. Bu metod, görmeme ve yok sayma olarak karakter kazanır.

TEDAVİ: Bu aşamaya kadar süratli ilerleyen hastalığın tedavisi ancak şöyle mümkün kılınabilir. "ben" ini merkeze oturtan hasta, kolonisinin amaçlarını yerine getirmeye başlarken hekimlerce tespitlenir. Daha doğrusu artık hastalığın getireceği zararları görmemek mümkün değildir. Hasta, yeni yasalar, dinler ve kültürlerle kurduğu kolonisini küçük bir devletçik konumuna almaya çalışır. Ekonomisi son derece güçlü bir ütopyasını gerçekleştirilmesini, etrafında örgütlenen kanbağları ve bu kanbağlarının kanbağlarının faydalanma oranına göre değişir. Keza bu tehlikeli dönemde koloninin içinde başka "ben" ini merkeze oturtanlar çıkabilir. Aynı zamanda bu ütopyanın gerçekleşmesi merkeze oturmamış "ben" lerin ne aktif ve pasif pozisyonda oluşuna bağlıdır.

Özellikle faydalanmanın miktarındaki azlık çokluk derecesine göre, merkeze oturmamış "ben" lerin dayanma sınırları test edilir. Çokluk karşısındaki tepkisel yapılanmalar, hastalığın tedavisi için önem teşkil eder. Buna göre merkeze oturmamış "ben" lerin merkeze oturmuş "ben" i tahlil kabiliyeti doğabilir. Bu gibi durumlarda söz söyleme, silah kullanma, örgütsel çalışabilme gibi bölücü faaliyetler olarak nitelendirilen, tedavi arayışları merkeze oturtulmuş "ben" in hakları doğrultusunda yok edilir. Böyle anlarda hastayı kolonisiyle kendi haline bırakmak en sakıncalı yoldur. Çünkü hasta, dünyanın büyük, nimetlerininse sonsuz olduğu sanısına kapılabilir. Hakim olma isteği salgılayan hormonlardaki artış miktarı tedaviyi imkansızlaştırır. Tarihte bu tür totaliter yön kazanmış vak'alara rastlanır. Ancak hastalığın az gelişmiş toplumlarda sıkça görülen emeksiz kazanç, hızlı iş çevirme sendromlarının bir uzantısı olduğu tespit edilirse hasta adına bölücü, yok edici bir tedavi yolu saptanabilir. Tüm nedensel açılımlarına rağmen, kesin bir tedavi yolu henüz belirlenemeyen bu hastalıkta, uzmanlar birtakım deneysel ve göreceli, çoğu zaman da yanlış çalışmalarını yayın organları ile açıklayabilme hakkını muhafaza edebilmektedir. Fakat engelleyici ve yok edici nedenler bu uzman kadronun yok olma tehlikesini de beraberinde getirmiştir. Bu açıdan tedavinin pozitif bir yön kazanabilmesi neredeyse imkansızlaşmaktadır. Ancak çağın bilimi bu soruna kökten bur çözüm getirmek için, büyük bütçeli araştırmalarını sürdürmektedir.

SİYASAL OLARAK 'DOĞRU' MASALLAR

jantes finn garner

KRALIN YENİ GİYSİLERİ

Kuşkusuz bu hikayelerin temeli olan masallar, ilk yazıldıklarında hedeflerine ulaştılar -ataerkilliği sağlamaştırdılar, insanları doğal itkilerine yabancılaştırdılar, 'kötü'yü şeytanileştirdiler ve 'iyi bir amacı' ödüllendirdiler. Ne kadar istersek isteyelim Grimm kardeşleri kadın sorunlarına, azınlık kültürlerine ve çevreye karşı duyarsız oldukları için suçlayamayız. Tıpkı Hans Cristian Andersen'in kendini beğenmiş Kopenhag'ında deniz kızlarının tasarruf edilemez haklarından söz edilemeyeceği gibi.

Bugün daha aydınlık zamanlar yansıtılmaları için 'klasik' hikayeleri tekrar düşünme fırsatımız -ve zorunluluğumuz - vardır. Elinizdeki kitabın çabası da bu. Kitabın özgün adı Modern Dünya İçin Peri Masalları bariz nedenlerden dolayı değiştirildi (bu adın heteroseksüel taraflılığına işaret eden editörüne şan olsun). Sanırım başlıklar kendilerini anlatıyorlar. Ancak bu yalnızca bir başlangıç. "Fiziksel görünümüyle değil kişisel marifetleriyle değerlendirilen ördek yavrusu" gibi öyküler yer sorunu nedeniyle çıkarıldı. Aklımda

Çok uzakta, uzun zaman önce gezgin bir terzi yaşardı. Bir gün kendisini yabancı bir ülkede buldu. Bir yerden ötekine giden terziler genellikle insan içine karışmaz, yerel adabın dışına çıkmazlar. Ancak bu terzi fazlasıyla toplulukları seven ve ahlakı düşük biriydi; kente geldikten bir süre sonra handa içki içiyor, kadın çalışanların kamusal alanlarını ihlâl ediyor ve seyyar tamirciler, gübre toplayıcıları ve diğer sahalar hakkında hiç te öğretici olmayan hikayeler anlatıyordu.

Hancı polise şikayette bulundu ve polis terziyi yakalayıp kralın önüne sürükledi. Tahmin edebileceğiniz gibi bir yaşam boyu monarşinin mutlak meşruiyetine ve erkeklerin kalıtsal üstünlüğüne duyduğu inanç, kralı kibirli ve pek te bilge olmayan bir zorbaya çevirmişti. Terzi bu özellikleri farkettiler ve kendi lehine kullanmaya karar verdi.

Kral sordu, "Seni topraklarımdan ta sonsuza dek sürmeden önce son bir isteğin var mı?".

Terzi cevap verdi, "Yalnızca majestelerinin bana yeni bir kraliyet gardrobu dikme onuru vermesi. Yanımda öyle nadir bulunan ve öyle narin özel bir kumaş getirdim ki onu ancak bazı insanlar görebilir -**sizin** krallığınızda görmek isteyeceğiniz tipte insanlar-siyasal olarak doğru hizada, ahlaki olarak düzgün, zihinsel olarak akıllı, kültürel olarak hoşgörülü, ve sigara kullanmayan, içki içmeyen, cinsiyetçi şakalara gülmeyen, çok fazla televizyon seyretmeyen, halk müziği dinlemeyen ya da mangal yapmayan insanlar."

*daha ciltlercesi var ve umarım
bu kitap diğer dürüst yazarları
harekete geçirir ve tabii ki
çocukların zihinlerinde silinmez
iz bırakır.*

*Eğer ihmal ya da işgüzarlıktan
dikkatsizce herhangi bir
cinsiyetçi, ırkçı, kültürcü,
milliyetçi, bölgeci, görünüşçü,
yetenekçi, boyutçu, cinsci,
entellektüalist,
heteropatriyarkalist, ya da henüz
adı konmamış başka bir
tarafılık göstermişsem özür
dilerim ve düzeltmeler için
önerilerinizi beklerim.
Taraflılıktan tamamıyla uzak ve
ayıplı kültürel geçmişin
etkilerinden arınmış anlamlı bir
edebiyat geliştirme çabası içinde
eminim bazı hatalar yaptım.*

j-f-g-

Bir an düşündükten sonra kral isteğini kabul etti. Krallığının ve içinde yaşayanların sadece onun hoş gözükmesi için varolduğu gibi faşist ve testosteron hormonu ağırlıklı düşünce, gururunu okşadı. Elbette ki böyle yüksek kalitede bir kumaş yoktu. Yıllar boyu normal toplumun sınırları dışında yaşayan terzi kendi ahlaki yarasını geliştirmişti ve bu da onu heryerdeki bağımsız zanaatkarlar adına kralı dolandırmaya ve mahcup etmeye zorlamıştı. Böylece gayretle uğraşınca kralı en kesin nesnel gerçeklik anlamında varolmayan kumaşın parçalarını kestidine ve diktidine ikna etmeyi becerdi.

Terzi bitirdiğini söylediğinde kral aynada yeni giysilerine baktı. Orada anasından doğduğu günkü gibi dururken yıllarca köylüleri sömürmenin bedenini çirkin, şişmiş, beyaz bir yağ kütlesine çevirdiği görülüyordu. Elbette ki kral da bunu görüyordu ama siyasal olarak doğru hizada, güzel elbiseleri görebildiğini öne sürüyordu. Yeni harikalarını göstermek üzere ertesi gün bir geçit resmi düzenlenmesini emretti.

Ertesi sabah tebası büyük geçit için yola dizildiler. Kralın yeni giysilerini yalnızca sağlıklı bir hayat tarzına sahip, aydın insanların görebildiği çoktan kulaktan kulağa yayılmıştı. Ve herkes komşusundan daha akli başında olmaya kararlıydı. Geçit büyük heyecanla başladı. Kral soluk, şişmiş, ataerkil gövdesini sokağın aşığısına sürüklediğinde herkes alkışlar ve bağırışlarla yeni elbiselerim kutladı. Yalnızca küçük bir oğlan çocuğu şöyle bağırdı: "Kral çıplak!"

Geçit durdu. Kral durakladı. Kalabalığa bir sessizlik çöktü. Ta ki hazır cevap bir köylü şöyle bağırana kadar: "Hayır değil. Kral sadece isteğe bağlı giyinilen bir yaşam tarzını onaylıyor." Kalabalıktan bir neşe çığlığı koptu. Hepsi elbiselerini çıkardılar ve güneşin altında doğanın istediği halleriyle dansettiler. O günden sonra o ülkede giyinmek isteğe bağlı oldu ve işsiz kalan terzi iğnesini ipliğini topladı. Bir daha ondan söz edildiğini duyan olmadı.

LAM VAV NUN

murat gülsoy

Kapılarını kilitleyip yataklarına gömüldüğünde tüm çekirdek aileler, ben harflerin ve sayıların evrenine geçiyorum sessizce, yüzümde renkli bir maske çaresizce.

Dışarıda kl yağıyor çünkü geceleri. Çünkü tarih bitti deniyor, karanlıklar prensine gülümsüyoruz bilinçsizce. Ve insan insanı yiyor tüm işlevsel dişleriyle. Arıları ölümden kurtaran kız yanıyor. Bir şiir, bir nota kl yapışıyor pencereye, kuşlar vahşi, kanat ırpıyorlar küllerin içinde. Fakat hâlâ anneler bazı özel şeyler koyuyor çocuklarının uykularına.

Tanrı elleriyle yüzünü örtmüş ağılıyor çok uzak evrenlerinde zihinlerimizin. Belki bir kaç nota, belki bir iki harf ağıştırıyor O'nun yalnızlığını: Lam vav nun.

Ateşe doğru gidiyorum geceleri. Biliyorum sonu yok ve tarihi de yok zaten. Buz keskini gözlerinde en ufak bir çizgi bırakmıyor, sürükleniyor yorgun ve hırpalanmış gvdem, evlerin, ailelerin ve kopukların önünden. le, sonsuzluğa doğru gidiyorum. Beyaz geceye kl yağıyor, ellerim ayaklarım kırık, ümitsiz. Gizli, çok gizli bir ateş yanıyor içimde. Kimsesiz kalmış, gizlice terkedilmış bir şilep gibi karanlıklara doğru srkleniyorum.

Biliyorum, kötücül bir şeyler var o meleksi bakışlarda. Korkuyorum. Direncimi kaybederim, lanetli ruhumun tüm yaralarını -mavi, yeşil-gözlerinin önüne sererim diye çok korkuyorum.

Kaybolmuş bir adam. Sevgisiz bir evii. Donuk bir tarih. Tanrım, kl yağıyor geceleri! Ve uzak -mavi, yeşil- bir aydınlık... Acaba sevmek zamanı mı?

Ey, bütün delileri hayatımın, çılgın kitaplar! Acımasız kelimeler, tarafsız birer sorgu yargıcı şiirler ve sonsuz uçurumun kenarı düzyazı! Ruhumun duvarlarına izsem büyülü harfleri, O bana gelir mi? Kokular ve çiçekler olur mu, dört duvar içinde, ıplak. Bedenim yine dalgalanır mı o ilahi suyun içinde! O sevmek zamanı, o tanrısal temas n'ı bitiminde yine solar mıyım ağır bir buğday başağı olarak, sarışın? Aşk durdurabilir mi kl yağmurunu!

Senin ruhun bile duymayacak uzak mavi yeşil ve küçük kadın. Sadece uykunda şöyle bir dokunacak adını bile duymadığın acılar göğsüne. Meleklerin imkansız notaları duyulacak yatağının başucunda. İnleyeceksin nedensiz ve bilinçsizce. Küçük ve anlamı oldukça kapalı bir sızı kalacak sabah uyandığında. Çünkü ben geceleri yapıyorum en olmayacak büyülerini. Gözkapaklarımda notalar, şiirler ve şair ölüleriyle. Çünkü, kül kaplı her yanı şehrin.

puslu manzaralar

Yalan ve gizem. Sahte ve sır kolkola girmiş gölgeliyor hayatımı. Neye elimi atsam eski sahte korkular. Sanki bir büyük daha-önce-yaşamıştım-bunları ân'ı. Ve galiba karar veriyorum. O eski yenilgiler ve acılar yok artık. Olmayacak. Kişisel meydan savaşlarında yokum artık ben. Çünkü ne yapsam durduramıyorum bu acı yağmuru. Tanrım, geceleri kül yağıyor.

Kararı veriyorum. Kendimi kırıyorum.

Senin ruhun bile duymayacak uzak mavi yeşil ve küçük kadın. Sadece uykunda şöyle bir dokunacak adını bile duymadığın acılar göğsüne. Meleklerin imkansız notaları duyulacak yatağının başucunda. İnleyeceksin nedensiz ve bilinçsizce. Küçük ve anlamı oldukça kapalı bir sızı kalacak sabah uyandığında. Çünkü ben geceleri yapıyorum en olmayacak büyüleri. Gözkapaklarımda notalar, şiirler ve şair ölüleriyle. Çünkü, kül kaplı her yanı şehrin.

Yandıgım o ateşin içinde değişiyorum. Çünkü bu sırrı ben bedenime ağulu bir misk gibi sürüyorum geceleri. Sırlanan bedenim bir ayna artık. Asla yüzümü göremeyeceksin, kork. Her baktığında başka yüzler yansıyacak, pürüzsüz bir dikkatle bilenmiş suretimden.

O yüzden küçük mavi yeşil kadın sen bu kelimelerle karşılaştığında hiç bir şey anlamayacaksın. Belki küçük bir sızı. Bir düşün kalıntısı olarak yüreğine çöreklenen bir belirsiz ağrı. İşte o benim kayıp ruhumun mistik ezgisi.

Bir gece, hiç bir araba geçmeyecek caddelerden. Sokaklarda hiç bir köpek havlamayacak. Çöptenekeleri sessiz ve kedisiz, bekliyor olacaklar. Ve özgür atlar gelecek doludizgin. Beyaz, kara, doru, kızıl... Koşacaklar uykusunda şehrin. Bir tek sen ve ben şaşırılmayacağız. Ben: karanlık bir eviçinde dalgın, Sen: sabah hatırlamayacağın düşünde, kırgın.

Söyle kim engel olabilir hayali vuslatın sevincine!

Lam vav nun...

DAHA YAŞANACAK NE KADAR ZAMAN VAR

ayşe düzkan

göz kapaklarımı tam kirpiklerimin dibinden kestiler, şimdi iki kıllı solucan gibi kah birbirlerine hasretle dolanıp, kah sıkıntıyla birbirlerinden kurtulamayıp kıvranıyorlar, muhakkak ki birazdan bir temizlikçi gelip yerleri yıkayacak ve kesik ayak parmakları, faydasız meme uçları, biçare kulaklar, ferî henüz kaçmamış gözlerle birlikte lağımdan şehrin bağırsaklarına hazmedilmek üzere akıp gidecekler.

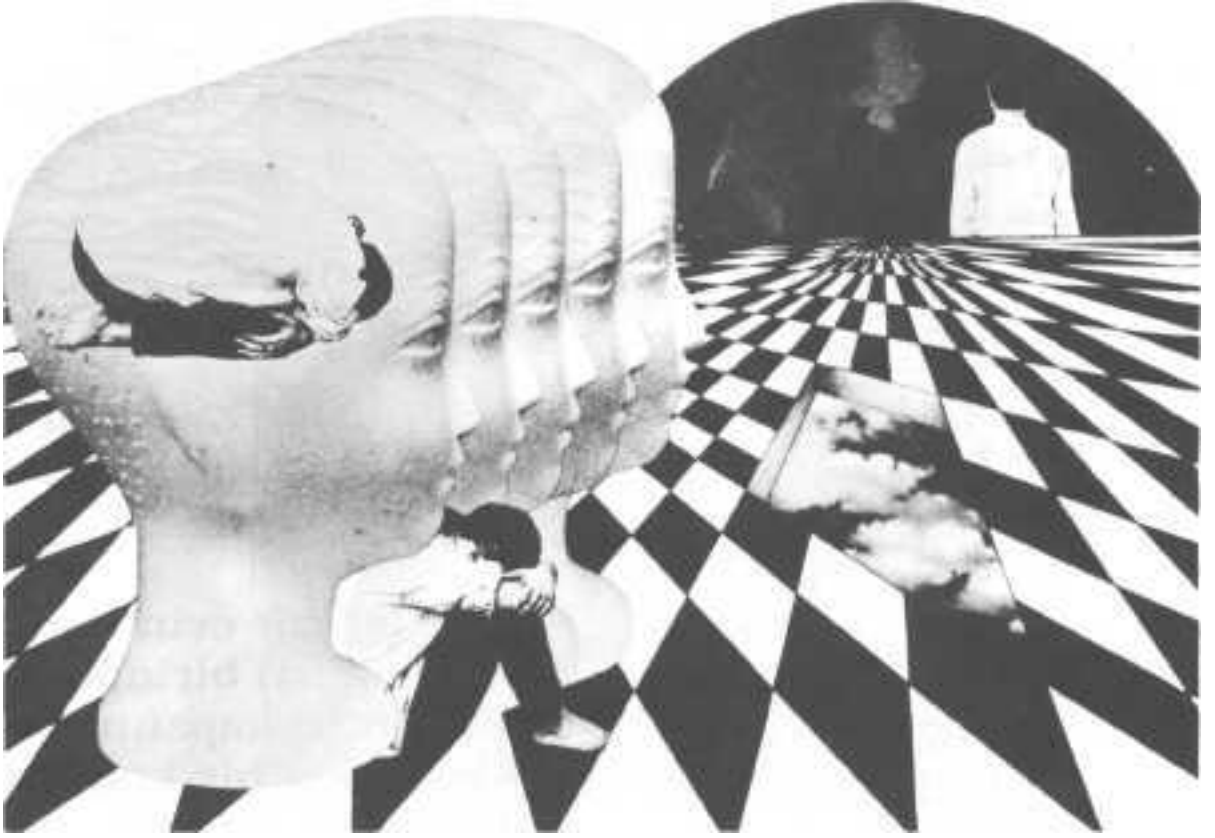
eskiden ne güzel ağlardım, şimdi bir süre gözlerim kanayacak; sonra kupkuru, çünkü muhakkak ki gözpınarlarımı da kaybettim, fakat bunun neden olduğunu benden saklıyorlar, benden almak istedikleri kirpiklerime takılan bir kaç hatıra mıydı, onları unutturdum, şu bir türlü durulmayan pembe beyaz kanlı hayvanlara şahit olmama ne lüzum vardı? heyhat, bana bir şey soran olmadığı gibi ben de kimseye bir şey soramıyorum.

neyse ki buna alışacağımı biliyorum, daha önce ellerimi kestiklerinde önce kalbim bu acıya dayanmaz sanmıştım, oysa dayandı, hatta bileklerimin iyileşmesi daha uzun sürdü, elsiz olmakda ne var. konuşup yürüyerek dansederek yaşanabilir, ellerimin nasıl fazlalık olduklarını farkettim. böyle bütün safralarımı atarak o dupduru an'a ulaşacağım, diğerlerinin yanına varacağım çünkü herkes gitti bense arkada kaldım.

şimdi dikkatle zihnimin nabzındaki her atıştan gözkapaklarımdan sızan geçmişimin akıp gidişini seyrederken, artık fazla gelen ışığın rengini soldurduğu gözlerim, bundan öte hiç bir şeye şahit olmamayı dilemek üzere, hayal bile edilemeyecek derecede uzakta olan gökyüzünü arıyorlar, hırpalandım sanıyorum ama değil, belli ki her şey benim iyiliğim için. herşey bana fazla gelen herşeyi unutmam için.

*şimdi dikkatle zihnimin nabzındaki her atıştan
gözkapaklarımdan sızan geçmişimin akıp gidişini seyrederken,
artık fazla gelen ışığın rengini soldurduğu gözlerim, bundan öte
hiç bir şeye şahit olmamayı dilemek üzere, hayal bile
edilemeyecek derecede uzakta olan gökyüzünü arıyorlar.
hırpalandım sanıyorum ama değil.*

HAYALET GEMİ
İki Aylık Dergi
Sayı 22 Ocak/Şubat 1995
60000 TL KDV Dahil

Sahibi

TEKNOFİL
Teknoloji Tasarım Limited Şirketi adına
Pınar TÜREN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Sedef ERKMAN

Yazı Kurulu

Sedef ERKMAN
Murat GÜLSOY
Nazlı ÖKTEN
Pınar TÜREN
Halide VELİOĞLU

Katkıda Bulunanlar

Nejat AKSOY
Barış ATLAY
Coşan BORA
Ayşe ÇIRACIOĞLU
Ayşe DÜZKAN
Esin ESEN
Elvan GÖKSEL
Yelda KARATAŞ
Ergun KOCABIYIK
Meral MİNİÇ
Ahmet ORTAÇDAĞ
Halil İbrahim ÖZCAN

Kapak Tasannu

Yalçın KARACA

Baskı

NET Matbaacılık

**Eğer *Hayalet Gemi* ile
ilişki kurmak
istiyorsanız...**

**Herhangi bir evin loş
odalarından birinde
gözlerinizi kapatın.
Ve karanlıkta bir koltuğa
kendinizi bırakıp,
geçmişi ve geleceği
ve
en önemlisi bugünü
düşünüp sorular sorun.
Sonra
yaklaşmakta olan
Hayalet Gemi 'yi
düşleyin.**

**Ya da
bize yazın.**

***hayalet gemi'nin sürekli yolcusu
olmak istiyorsanız...***

Türkiye İş Bankası, 1136 BEYLERBEYİ ŞUBESİ
Sedef ERKMAN 1136 300 166348 hesabına 300 000 TL yatırıp makbuzu,
adınız/adresiniz/telefon numaranız ile birlikte aşağıdaki adrese
göndermeniz yeterli olacaktır.